

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend ..

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DAT HIJ OOK MIJ GEGEVEN IS

In de gemeente van Christus viert iedereen het pinksterfeest. Immers, aan een ieder die door de doop bij de christelijke kerk is ingelijfd is de heilige Geest gegeven. Dit is de versassende werkelijkheid sinds de eerste pinksterdag. Althans, zo tneen Ik dat te mogen lezen in Handelingen 2. Daar was de complete gemeente ('allen tezamen') bijeen, en op iedere aanwezige verscheen een 'vuurtong' als blijk van de vervulling met de heilige Geest.

Petrus zag het en herinnerde zich het woord van God, gesproken door de profeet Joël: 'En hel zal zijn in het laatst der dagen, zegt God. dat ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees'. Hij paste dit woord ook toe na afloop van zijn pinksterpreek toen hij tegen die duizenden luisteraars zei: 'Wie zich laat dopen zal de heilige Geest ontvangen. En deze is voor ú en uw kinderen'.

Pinksteren is voor sommige leden van de gemeente extra feestelijk. Immers, op veel plaatsen is er dan gelegenheid tot de openbare belijdenis van het geloof. En als vele jongeren **daarbij** publiek verklaren dat ze geloven wat God hen bij de doop beloofd heeft, dan zeggen we dankbaar en verwonderd: ook aan **hén** is de Geest gegeven.

Hoe weten wij dat? En Roe zijn zij dat te weten gekomen? Met dat we eerbiedig het 'toeëigenende werk' van de heilige Geest Zelf helijden, geloven we eenvoudig dat deze jongeren de catechismus goed geleerd hebben. Zondag 20 heeft het Iien voorgezegd en zij hebben het opgezegd: '...dat Hij ook mij gegeven is'.

Uitstorting van de Heilige Geest, ets van Albrecht Dürer

HOOFDARTIKEL

Dat Hij ook mij gegeven is

G. Zomer Jzn.

GEKNIPT VOOR VANDAAG

Vruchtbaar bidden

KERKELIJK LEVEN

Confessie en kerk III (slot)

W.G. de Vries

GEFEGEN/ONGELEGEN

J. Kamphuis

MISSIONOLOGIE

**Protest tegen een samenleving,
die veelvormig wil zijn (Lessley
Newbiggin) IV (slot)**

J.A. Boersema

OP MAAT

Door ervaring geleid

H. Folkers

BOEKBESPREKING

Refugi

VERSCHEENEN

PERSCHOUW

W.G. de Vries

UIT DE KERKEN

Dit eenvoudige geloof maakt van de catechisatie bijzonder onderwijs. Want, hoewel in de praktijk menige catecheet verzucht: 'Hoe betrek ik elk van mijn catechisanten optimaal bij dit onderwijs', hij moet geloven, dat ze er allemaal bij betrokken zijn. En vanuit dat geloof heeft hij veel werk. Hij moet elke catechisant zien duidelijk te maken, wat hij met de gave van de heilige Geest ontvangen heeft. En gelukkig is de inhoud van dat onderwijs elke keer zodanig enthousiasmerend, dat ik bij de catechisant de ruimte blijf claimen en zoeken om hem te zeggen wat ook hij in Christus heeft.

De catechismus zelf enthousiasmeert. Wat is dat toch een fijn boekje. Is deze belijdenis niet het bewijs, dat de reformatie geen nadere reformatie behoeft als het gaat om '...aandacht voor het persoonlijke en het innerlijke, het emotionele' (vgl C. Graafland in *Het werk van de Heilige Geest in de gemeente*, Amersfoort 1986, blz 60/1). Om hiervoor oog te krijgen wijs ik catech graag op de kleine woordjes in de catechismus. Neem nu het woordje 'ook' in zondag 20. We komen het verder tegen in zondag 7 ('niet alleen aan anderen, maar ook aan mij'), zondag 13 ('Wij zijn toch ook Gods kinderen'), zondag 17 ('ten tweede worden ook wij nu al door zijn kracht opgewekt'), en zondag 27 (ook aan de kleine kinderen wordt de heilige Geest beloofd). Deze woordjes leren de kinderen ontdekken aan welke verrassende werkelijkheid zij mogen deelhebben.

Deze aandacht voor de catechismus vraagt veel tijd voor de catechisatie. Er is veel aan de catechisanten te vertellen. En, als ik het even zo mag zeggen: het zijn de verhalen die het doen! Zo vraagt zondag 20 om eerst uitgebreid te vertellen van God de heilige Geest. Wie is Hij? Hij is de Geest van de Vader, Die zich openbaart in het werk

van de Vader. Hoe concreet aanschouwelijk verhaalt de Bijbel zelf van Gods Geest Die ten tijde van de schepping zweefde over de aarde. De aarde nu was woest en ledig, en duisternis lag op de vloed, zegt de Bijbel. Zo was het vlak voor God het leven te voorschijn riep. En dan zie ik in de zwevende Geest de kunstenaarshand van de Schepper. Immers, zoals een kunstenaar het ruwe materiaal waaruit het kunstwerk tevoorschijn moet komen, beziet, zo beziet de Geest van God de aarde voordat God alles te voorschijn roept. Zo heeft de Geest van de Schepping iets bijzonders gemaakt. En diezelfde Geest openbaart zich in de onderhouding van alle dingen. Als ik daarvan lees in ps 104, dan ben ik opnieuw opgewonden, want ik zie dezelfde Kunstenaar aan het werk. En dan hoop ik en bid ik, dat ik daarvan iets kwijt kan op de catechisatie, want als mijn catechisanten mogen weten, dat zij deze Geest ontvangen hebben, dan mogen ze geloven, dat God met de vernieuwing van hun leven iets bijzonders voorheeft.

Eén en ander is te illustreren aan de hand van bijbelse voorbeelden (vgl de fraaie catechisatieles in *Ik geloof* 2B, les 12). Wie mocht Simson zijn toen hij werd aangegrepen door de Geest des HEREN? Wat heeft de Geest gegeven aan de architecten Besaleël en Oholiab, gelet op die prachtige Tabernakel die zij voor de HERE ontworpen hebben. Wie was David, toen hij vervuld werd met Gods Geest. Vader Isaï had bij voorbaat in hem geen koning gezien, en de reus Goliath minachtte de jonge, blozende knaap David, maar hij werd die koning naar wie onze Here Jezus zich liet noemen: Ik ben de Zoon van David. En welk een profeet is Jesaja geweest (Hij moet zeer begaafd zijn geweest, een wat wij noemen 'grote geest', aldus Ohmann in *Een woord gesproken op zijn tijd*, blz. 10). Deze profeet getuigt van zichzelf: De Geest des HEREN is op mij, omdat de HERE mij gezalfd heeft, Jesaja 61:1.

We komen tijd te kort als we gaan verhalen van de Persoon en het werk van de heilige Geest. Maar daar móet tijd voor genomen worden. Want alleen zo gaan onze catechisanten iets begrijpen van de niet-te-geloven waarheid 'dat Hij ook mij gegeven is'.

Actueel is de vraag of we op deze wijze de catechismus goed lezen (vgl J.H. Velema, *Wie zijn wij*, blz. 59.). In de huidige samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde kerken wordt ons gevraagd of we wel beloven wat we belijden. 't Is pertinent onjuist te menen, dat voor deze vraag onder ons geen aandacht is. Elke catecheet zal in een persoonlijk gesprek met de belijdeniscatechisanten juist deze vraag aan de orde stellen. Alleen zijn we er huiverig voor om het beleven te onderscheiden van het belijden. Uit ervaring weet ik dat het verleidelijk is om dit en andere onderscheidingen te maken. Immers, er zijn gemeenten waar dit onderscheid maar zo voor ogen is. Toch mag dat niet gelegaliseerd worden. En we doen er goed aan om als ambtsdragers onszelf de kritische vraag te stellen: wordt dat onderscheid niet in de hand gewerkt

KERNREDACTIE:

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. TE VELDE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. LUITEN, DRS. C.J. DE RUIJTER, DRS. H. VELD-MAN, PROF. DR. K. VELING.

MEDEWERKERS:

DRS. J.A. BOERSEMA, J.M. DE JONG, A.JOH. KISJES, DRS. J. MESSELINK, DRS. J. SMELIK.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v., De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 84,75 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn.

Losse nummers f 1,85 (excl. porto).

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

door de praktijk van onze ambtelijke arbeid? Hoe doen wij huisbezoeken! Hoe oefenen wij de tucht? Wat bespreken we op de doopbezoeken? Hoe doen we het belijdenisonderzoek en wat is ons toelatingsbeleid.

Soms heb ik de indruk dat de grote nadruk van de noodzaak van het toeëigenende werk van de Heilige Geest de zwakte van onze ambtelijke betrokkenheid in dat werk moet maskeren.

In deze actualiteit wordt gevraagd om aandacht voor het eenvoudige en persoonlijke geloof. Dan moeten we niet ingewikkeld gaan doen door onze kostbare catechisatietijd te gaan vullen met een vermoeiende uitleg van tal van onderscheidingen.

Dat schept ook afstarid. En wie z'n oor te luisteren legt Rij de jongeren, die hoort in velerlei toonaarden déze klacht; we voelen de afstand tot God en tot de gemeente. En als dát het resultaat is van onze catechere dan hebben we de catechismus niet onderwezen. Immers, indringend en beslist gelooft deze belijdenis, dat ze erbij horen. Rij Wie eti hij wat? Rij God, Zijn verbond, en bij de gemeentete.

Het is daarom temeer pijnlijk als jongeren de oorzaak van hun moeite zeggen te zoeken in onze belijdenisgeschriften. Ik hoop dat ze bedoelen: de inoete zit in de hantéring van de belijdenisgeschriften. En ouderen tnogen zich dit aantrekken.

Hoe zijn en worden de belijdenisgeschriften gebruikt. In velerlei polemieek werd dankbaar verwezen naar de belijdenissen. Maar dat heeft bij sommigen de indruk gewekt dat een belijdenisgeschrift slechts een wapentuig is. En oorlog kennen jongeren niet. Integendeel, ze ondervinden velerlei herkenning, en ze vragen zich af wat ons nog hindert otn de eenheid die we belijden ook te beleven. Ze hebben behoefte aan een formulier van eenheid! Wel, en weten we met elkaar een belijdenisgeschrift nog als zodanig te hanteren! 't Is nota bene de karakteristiek van onze belijdenisgeschriften.

Jongeren willen graag beleven wat we belijden. En waar we een in deze zin kritische vraag van buiten al serieus nemen, daar wordt het tijd naar om onze eigen jeugd te luisteren. En ik heb de indruk dat we dan moeten beginnen met ook echt te beleven wat er in onze belijdenis staat: ook aan hén is de Geest gegeven. Dus doen we er goed aan om met pinksterzondag niet maar ontroerd het jawoord van ons kind te horen. Als gemeente moeten we 'alle tezamen'. ouderen en jongeren, ons één weten rond de belijdenis van de grootste verrassing van ons leven: aan een ieder van ons is de heilige Geest gegeven.

En – het zal waar wezen – om de beleving van deze belijdenis is een nadere reformatie nodig en het voortdurende besef van 'reformanda'. Maar laat dit gezegd zijn tot heel de gemeente, alle tezamen, ieder van u, u en uw kinderen.

G. Zomer Jzn.

GEKNIPT VOOR VANDAAG

VRUCHTBAAR BIDDEN

Ook de heidenen bidden. *de Baälpriesters roepen een hele dag tot hun vermeende God in de hemel en trachten Hem tor antwoord te bewegen met alle denkbare middelen. Maar er komt geen geluid en iiiiemand geeft antwoord.*

Met dit bijna onopzettelijke trekje in hrt verhaal wordt een nauw verband gelegd tussen de ware Godseerbiediging en het ware Godsgeloof en het waarachtig bidden. Met een enkel woord wordt het bidden afhankelijk gesteld daarvan, dat ik de ene ware God, Die zich in zijn Woord geopenbaard heeft, van harte aanroep.

Immers, bidden is inderdaad een kostelijke uiting van het innerlijk leven van de mens. Maar het is een uiting van dit leven tot God; het is een omgaan nier God, zoals wij zeiden. En een omgaan met God onderstelt en eist dat God werkelijk daar m. en dat God werkelijk aangeroepen wordt in een waarachtig tot God gaan.

Bidden onderstelt en eist gelovig mor God buigen en Hem als God erkennen, en dan tor Hem spreken, ootmoedig, eerbiedig en vertrouwend.

Bidden is toch leven met God, uitreiken boven het menselijke leven naar de hemel der sterken; bidden is zich laten di-ugen in welbewuste erkenning door het Woord van Gods kracht, door God, zonder Wie wij altijd mensen blijven, die onszelf aanbidden en onszelf vereren

Bidden veronderstelt en eist een gewilligheid om God te laten zeggen, wie God is, en te roepen tot God, die zich in Christus uitgesproken heeft.

Daarom zei ik bidden is een vrucht, de eerste vrucht van de levensverandering. En onder levensverandering verstonden wij een omzetting van het hart naar God toe, alleen mogelijk en alleen werkelijk door Christus en door de Gerst van God. De bijbelse levensverandering dus.

En op die basis is inderdaad het gebed een allerbelangrijkst en teer leven van de mens en in de mens. Een leven en een daad van de mens. God leert bidden, maar de mens bidt. En in dit bidden van hem wordt duidelijker en helder, dat hij een veranderd mens is, en door dit bidden gaat juist dar proces van levensomkering gestadig voort naar de voltooidheid 100.

Want het is een spreken van de mens uit het diepste van zijn hart, zonder enige reserve, zonder pose, zonder vertoon. Hef is een uitgaan uit zichzelf en een roepen tot God in afhankelijkheid en kleinheid, in nederigheid en onzelfgenoegzaamheid, een tegenbeeld van hoogmoed en egoïsme.

Het is niet zo dat God en mens tegenstrijdige belangen hebben. Het is nok niet zo dat de mens en zijn medemens elkaars natuurlijke concurrenten zijn.

Integendeel, de mens ontplooit zich her best, wanneer hij in Gods dienst staat en de iiaaste liefheeft als zichzelf, niet de daad

En de mens, die werkelijk tot volle bloei komt en alles heeft, wat God voor hem nodig oordeelt, die sterk is door Gods gaven en rijk naar Gods mildheid, die mens kan God het beste dienen en de medemens het meest tor profijt zijn

Bidden is vragen en danken, aanbidden en eren, lofzeggen en stil zijn. Bidden is omgaan mrt God. En het omgaan met God is de grondslag van ieder werkelijk en waar mensenleven, ook onder elkaar.

uit K. Sietsma, 'Het gebed' in 'Het christelijk leven' (1938)

CONFESSIE EN KERK III (slot)

In de twee voorgaande artikelen deelden we iets mee over de oprichting van het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap, precies 25 jaar geleden.

We wezen erop dat dit voortkwam uit verontrusting over de ontwikkelingen in de kring van de gereformeerde academici. Daarbij speelde een grote rol de wijze, waarop de 'grondslag' zou worden geformuleerd. Met name mr. W. Nieboer zette in een aantal artikelen uiteen dat het kiezen van een grondslag in de trant van: de Heilige Schrift, zoals deze beleden wordt in de Drie Formulieren van Eenheid, het gevaar niet denkbeeldig maakt, dat daarbij de unieke positie van de kerk uit het oog verloren wordt. Daarom gaat hij liever uit van de gemeenschap der heiligen. Hij signaleert daarbij het gevaar, dat sommigen op hun wijze 'een kerkje in de kerk' gaan vormen bij de toepassing van deze grondslag in het al dan niet toelaten van bepaalde leden. Dan wordt met een criterium gewerkt dat erger is dan dat van het kerklidmaatschap.

Hierop kwam een heftige reactie van de zijde van 'Stichting voor Gereformeerd Wetenschappelijke Arbeid' – SGWA –, die ook in 1967 was opgericht.

De Stichting voor Gereformeerd Wetenschappelijke Arbeid

Zonder in details te treden kan gezegd worden dat deze stichting was voortgekomen uit pogingen om in het Noorden van ons land te komen tot gereformeerd wetenschappelijke arbeid, in het belang van gereformeerde studenten. In een Memorandum van december 1967 zette de SGWA uiteen, dat reeds in 1963 het bestuur van het Gereformeerd Lyceum te Groningen acties had ondernomen tot hulp aan de gereformeerde studenten en tot intensivering van gereformeerd wetenschappelijke arbeid en tot gereformeerd wetenschappelijk onderwijs. Men achtte het daarom pijnlijk dat, terwijl in het Gereformeerd Gezinsblad van 3 juni 1967 de oprichting van deze Stichting per 1 juni was vermeld, enkele dagen daarna, op 6 juni, de oprichting van het GWG op 3 juni publiek werd gemaakt. Binnen een week dus de oprichting van twee organisaties met hetzelfde doel. Men vroeg zich af: was dit louter toeval?

Nu, dat was het niet. In het huisorgaan 'Mededelingen en verhandelingen' van december 1967 liet het bestuur van het GWG uiteen, hoe deze verdrietige zaak in elkaar zit. Volgens hem moet voorop staan dat enkele oprichters van de SGWA op de hoogte waren van het feit dat het GWG in oprichting was. Ook had geen van de oprichters van de SGWA over het voornemen een Stichting in het leven te roepen contact opgenomen met het voorlopig comité van

het GWG-in oprichting. Dit comité was dan ook niet op de hoogte van de plannen van de SGWA. Het nam 'met verbazing' kennis van de oprichting van deze Stichting. Daarom werd meteen voor de oprichting van het GWG op 3 juni een bestuurslid van deze Stichting uitgenodigd, die berichtte daarvoor te bedanken.

Wel was er sinds 1963 beraad in kleiner kring geweest over de toenemende afval van Gods Woord in wetenschappelijke kringen, maar daarbij kwam eventuele oprichting van de SGWA helemaal niet in het zicht. Er was teveel verschil van mening over de organisatievorm, de concrete doelstelling en het lidmaatschap. Wel heeft een van de initiatiefnemers getracht in het Noorden van het land alvast een wetenschappelijke vereniging op te richten, maar er was teveel tegenkanting. Voorzover bekend zijn alle activiteiten na medio 1964 dan ook gestaakt. Niemand die bij het overleg in 1964 was betrokken en later aanwezig was op de oprichtingsvergadering van het GWG heeft na 1964 verder iets gehoord. Men beschouwde daarom de zaak als afgedaan. De broeders die hij het initiatief-1964 waren betrokken zijn, voor zover bekend, pas weer in 1967 actief geworden, nadat reeds tot oprichting van het GWG was besloten. Daarom komt het bestuur van het GWG tot de conclusie dat de vermelding van het initiatief-1964 door de SGWA niet als bewijs voor het bezit van 'oudste rechten' kan worden gezien.

Wij vermelden deze controverse om duidelijk te maken, waarom in het Memorandum van de SGWA zo bitter wordt gereageerd op de oprichting van het GWG en vooral op het uitgangspunt, de in art. 3 geformuleerde 'oorsprong' van het Genootschap. Daarom laten we deze controverse nu verder rusten en concentreren ons op de 'grondslagkwestie'.

De 'grondslagkwestie'

In het hier vermelde Memorandum van de SGWA wordt allereerst met dankbaarheid vermeld dat de reünisten van 'Hendrik de Cock' een nieuwe gereformeerde studentenvereniging hebben helpen oprichten. Maar meteen wordt de vraag gesteld: hoe kon HdC in zo korte tijd als gereformeerde studentenvereniging ten onder gaan? Daarop is volgens deze Stichting het antwoord: vanwege de Statuten. En deze lijken merkwaardig op die van het GWG. Dat klopt, zoals we in ons vorige artikel aantoonde.

Dan wordt gewezen op de ook door ons weergegeven artikelen van mr. Nieboer. Met als conclusie: 'Iedere gereformeerde student moet door een gereformeerde studentenvereniging zonder meer geaccepteerd worden bij aanmelding, louter en alleen krachtens zijn kerklidmaat-

schap. En rnyement is alleen dan mogelijk, wanneer hij door censuur der kerk van het lichaam der kerk wordt afgesneden'. Het Memorandum vervolgt: 'Ziedaar nu de oorzaak der ellende inzake de studentenvereniging 'Hendrik de Cock', de oorzaak van haar razendsnelle ondergang. De leden konden zich nòg zo slecht gedragen, ze deden het altijd straffeloos, konden niet uitgesloten worden, men kon zelfs geen strafmaatregelen tegen hen nemen, zolang ze maar lid van de kerk waren. Men kon hen hoogstens persoonlijk waarschuwen. En *ondertussen konden de ontrouwen hun gang gaan met het bederven van de anderen*, inet name de pas-aangektimenen. Wie weet, hoe groot de invloed van ouderejaars op de novieten is, begrijpt. hoe het koint, dat oudleerlingen van het Gereformeerd Lyceum de één na de ander, omvielen. ondanks het feit dat, ja mede tengevolge van het feit dat ze lid van 'Hendrik de Cock' waren, lid van een *Gereformeerde Studentenvereniging!* Wij aarzelen niet te beweren, dat de ondergang van deze studentenvereniging mede te wijten is aan de in praktijk-gebrachte gevaarlijke theorie van Mr. W. Nieboer'.

Het GWG een experiment?

Maar volgens dit Memorandum heeft het 'de aanhangers van deze dwaling' niet verhinderd aan het eerste experiment een volgend vast te knopen, nu het GWG een soortgelijke 'grondslag' heeft gekozen. Er wordt verder gesteld dat de hartelijke aanvaarding van Schrift en belijdenis, die ook door het GWG al; uitgangspunt is gekozen, geen betrouwbare maatstaf biedt. Dat beweren zoveel mensen, de aanhangers van de 'Open Brief' en 'ook de evolutionisten onder ons'. 'Maar ondertussen gaan ze hun dwaalwegen, en propageren die krachtig, en ondergraven het fundanient van de kerk(!) en van de gereformeerde organisaties. Een handige manier van de duivel, om deze organisaties waardeloos te maken! Ja, te doen verkeren in hun tegendeel: geen zegen, maar een gevaar, een vloek. Zie naar 'Hendrik de Cock'. En ondertussen zijn we, voor we het weten, met elkaar op weg naar een 'gereformeerde middenorthodoxie', en viert het subjectivisme zijn zoveelste triumpf in de kerk!

Volgens dit Memorandum levert men de organisatie uit aan 'de slechtste elementen onder de organisatie-leden'. Men mag immers niet zelfstandig de normen van Schrift en belijdenis hanteren. Men mag dan ook geen censuur oefenen hinnen de vereniging. De norm van Schrift en belijdenis wordt zo ingeruild voor een subjectieve verklaring en daarmee wordt het subjectivisme gediend. Daarom wordt aan de aanhangers van deze 'subjectivistische dwaling' gevraagd: waar begint de censuur eigenlijk: hij de kerk of bij haar leden? Naar welke maatstaf moeten die leden censuur oefenen? Toch zeker naar dezelfde, als waarnaar de kerk censuur oefent. Nee, de censuur door een organisatie betekent niet meteen de uitsluiting uit de kerk. Dar zou kerkje spelen zijn. Uitsluiting uit een organisatie is niets meer dan een bijzonder krachtige vermaning door het ambt der gelovigen. Dit heeft niets te maken met uit-

sluiting buiten de kerk. Dat komt alleen het bijzondere ambt toe. Wel kan de kerk vanwege zulk een uitsluiting, zodra ze daarmee bekend raakt, haar maatregelen nemen in onderzoek en vermaan. Volgens de SGWA komt het standpunt van de GWG in de praktijk erop neer dat men ruimer is dan de kerk. Men kan een evolutionist of aanhanger van de wijsbegeerte der wetsidee niet weigeren, wanneer hij maar verklaart lid van de kerk in volle rechten te zijn en de statuten te aanvaarden. Zelfs ondertekenaars van de 'Open Brief' kan het GWG niet afwijzen, wanneer hun kerkeraad de synodebesluiten hierover niet voor vast en bondig houdt. De zinspreuk 'De Here is ons Licht' van het GWG is een prachtige vlag die de subjectivistische lading van het Genootschap moet dekken. 'Dat is zonde voor God'. Men constateert hij het GWG 'een oeverloos subjectivisme' en vraagt in een slotzin: Welke organisatie heeft hier recht op de naam *Gereformeerd*? De 'Stichting' of het 'Genootschap'?

'Zonde voor God'

De lezer ziet, hoe sterk de controverse van de zijde van de SGWA werd gesteld. Juist vanwege uitgangspunt en grondslag. Wat is hierop het antwoord van het GWG geweest? Men voelt, deze zware beschuldigingen konden niet onweersproken blijven.

Bijzonder hoog werd de beschuldiging opgenomen: 'Dat is zonde voor God'. In een schrijven van 28 maart 1968 stelde het bestuur van het GWG dat deze beschuldiging zal moeten worden teruggenomen, wil er van enige samenwerking in de toekomst sprake kunnen zijn. Er wordt immers geen enkel bewijs voor deze zware beschuldiging gegeven, dat uit de Statuten zelf is genomen. Wat een der leden (in dit geval, mr. Nieboer, W.G.d.V.) heeft geschreven, is nog niet het standpunt van het GWG. Daarom dient, volgens het bestuur, de SGWA aan te ionen dat de Statuten van het GWG 'te kort doen aan het gezag van Schrift en belijdenis, wanneer wij van onze leden vragen, dat zij zich laten vergaderen in de Dienst des Woords en der Sacramenten 'in hartelijke aanvaarding van Schrift en belijdenis' (art. 3) en ook 'dat het Genootschap op grond van zijn Statuten de volledige onderworpenheid aan Schrift en Belijdenis geen vanzelfsprekende zaak vindt'. Het GWG verwerpt dan ook de beschuldiging, op grond van zijn Statuten kerkleden als lid te moeten aanvaarden ((toelaten c.q. handhaven), die naar het oordeel van het bestuur c.q. de algemene vergadering niet van harte en metterdaad instemmen met Schrift en Belijdenis, ook al verklaren zij met de mond dit wèl te doen'.

In een 'interne nota' van de hand van mr. Nieboer aan het bestuur, ter voorbereiding van dit antwoord, komt deze zaak dan ook expliciet aan de orde. Omdat we juist op deze 'grondslagkwestie' willen terugkomen, geef ik uit deze nota het volgende door: 'Bij de voorbesprekingen voor de GWG-oprichting meen ik dat er communis opinio bestond over de betekenis van de kerkgrenzen als de enige legitieme grenzen voor een organisatie. Maar ook bestond er eenstemmigheid over de vraag dat elke organisatie het

recht heeft die kerkleden te weren die niet loyaal t.o.v. die legitieme grens stonden en daardoor in korte tijd een jonge organisatie tot een prooi van grote innerlijke verdeeldheid zouden kunnen maken... Bovendien is de vraag niet, of het GWG een sluitend systeem heeft gemaakt bij de formulering van haar grenzen, maar de zaak is of de SGWA haar harde beschuldigingen van subjectivistische dwaling en van zonde tegen God waar kan maken~.

In zijn brief schrijft het bestuur van het GWG verder: Er kan toch in de praktijk geen verschil zijn, wanneer de SGWA in zijn Statuten spreekt van 'onvoorwaardelijke aanvaarding' van Schrift en belijdenis en het GWG over 'hartelijke aanvaarding'. Dat is immers precies hetzelfde. Hoe kan de SGWA dan schrijven dat het GWG 'bij voorhaat als gereformeerde vereniging ten ondergang gedoemd is'? 'Het verschil tussen ons ligt toch niet zo, dat U wel en wij niet in staat zouden zijn te beoordelen of iemand Schrift en Belijdenis 'onvoorwaardelijk' resp. 'hartelijk' aanvaardt of niet?'

We laten her verdere verloop van de wederzijdse correspondentie, die van de zijde van de SGWA doodleef, nu verder buiten beschouwing. We willen graag komen tot een taxatie van dit meningsverschil over de 'grondslag'.

Het eigenlijke geding

Vergeten dient niet te worden dat de oprichting van beide organisaties voor gereformeerde wetenschap plaatsvond in een zeer gespannen situatie in de Gereformeerde Kerken. Veel predikanten waren synodaal-gereformeerd geworden, of dreigden dit te doen. De strijd die leidde tot het ontstaan van de 'buiten verband kerken', de latere Nederlands Gereformeerde Kerken, was in volle gang en rankte ook de gereformeerde studentenverenigingen.

Wederzijds – bij SGWA en GWG – bestond er grote bezorgdheid over wat er onder studenten leefde. Beide organisaties wilden christelijke hulp bieden. Laat ik wat het GWG betreft mogen wijzen op een publikatie in het 'Nederlands Dagblad' van 15 juni 1968, die aldus begint: 'De geestelijke crisis, die thans in de gereformeerde kerken scheuring op scheuring veroorzaakt, heeft ook onze studenten niet onberoerd gelaten. Integendeel! Zoals in de eerste jaren na de Vrijmaking de studentenverenigingen een periode van opvallende bloei beleefden, zo onthult zich nu in diezelfde kring een ontstellende vervreemding, waarin weinig of niets meer van de vreugde van her eerste uur te merken valt. Ook at ontbreken de cijfers, het is geen geheim, dat het grootste deel van de gereformeerde studenten zich kritisch opgesteld heeft tegenover de kerken waarin zij gedoopt zijn. Hoeveel hebben reeds gebroken met hun verleden, of staan op het punt dit te doen?' Vervolgens wordt de positie van de (aankomende) student geschetst en de vraag gesteld of wij de moeiten en gevaren wel voldoende hebben gezien. 'Ja, hebben wij ouderen niet zelf het 'tuitdnten-' "probleem" mee veroorzaakt! ... Zijn onze studenten in het ouderlijk gezin, op de middelbare scholen, door de kerkelijk-ambtelijke arbeid

toegerust voor het studentenleven? Of hebben wij hen ongewapend vnnui onze beschermende verbanden (het eigen gezin, eigen scholen, eigen vereniging los gelaten in de wildernis van relativisme en nihilisme?' Vragen die vandaag hun actualiteit niet verloren hebben! Maar daarover nu terzijde.

De beide elkaar bestrijdende organisaties wilden in 1967, 1968, een dam opwerpen tegen dit schrijnende probleem. Daarbij treft ons het radicalisme in woordkeuze en probleemstelling bij de SGWA. We wijzen op termen in het Memorandum als 'gevaarlijke theorie', 'aanhangen van deze dwaling', t.a.v. de artikelen van mr. Nieboer. Verder wordt gesproken over 'manier van de duivel', 'een vloek', 'subjectivistische dwaling' en 'oeverloos subjectivisme'.

Ook de probleemstelling kent geen enkele nuance. Za wordt de Wijsbegeerte der Wetsidee als een even groot gevaar gezien als het evolutionisme. Onzes inziens ten onrechte. Gereformeerden maakten en maken nog dankbaar gebruik van veel dat de WdW te bieden heeft, al was er ook kritiek op bepaalde onderdelen. Wie het door onweergegeven Memorandum van de SGWA leest krijgt sterk de indruk van een zekere krampachtigheid. Emotioneel kan deze houding omschreven worden als star, krampachtig, gemaakt-simpel en wantrouwend. Bij de 'zwakke broeders' onder hun tegenstanders worden de dwalingen breed uitgemeten en ook anderen en passant met hen geïdentificeerd.

Bij voorkeur spreken zij in termen van 'de laatste ernst'. Hun hardheid in woordkeus en probleemstelling heeft indertijd diverse tegenstanders naar de 'linker vleugel' gedreven, waardoor hun 'gelijk' in het ontmaskeren en waakzaam zijn dan meteen weer bevestigd werd. Radicalisme dat relativisme oproept! In hun ijver voor de zuivere leer dreigen ze met de beste bedoelingen de kerk niet te vergaderen, maar te veritroaen. Er vindt een generalisering van gevaren plaats, die op de toenmalige situatie niet klopte, maar ook het gevaar opriep dat de gereformeerde verenigingen op hun standpunt een 'kerkje' in de kerk' gingen vormen.

De gemeenschap der heiligen

Daartegenover doet het weldadig aan dat het GWG zijn uitgangspunt wil nemen in de gemeenschap der heiligen, zoals Christus die tussen de leden van de gemeente heeft gesticht. Dat is een grens, niet door mensen, maar door Christus zelf getrokken. Dit betekent dat niet bij voorbaat gereformeerde studenten en academici die zich melden wantrouwend moeten worden hkeken. Dit lijkt me een gezond uitgangspunt, zolang de Gereformeerde Kerken het fundament van Schrift en belijdenis bewaken.

Dit neemt niet weg dat ook het GWG er oog voor heeft, dat binnen de kerk er kunnen zijn, die metterdaad in strijd komen met 'de gezondinakende leer'. Wie zich niet loyaal opstelt tegenover de daaruit voortvloeiende gemeenschap der heiligen wordt dan ook niet zonder meer toegelaten of gehandhaafd. In feite is er dan ook geen verschil

tussen het 'onvoorwaardelijk' en 'hartelijk' aanvaarden van Schrift en confessie als voorwaarde voor toelating tot gereformeerde organisaties.

Wanneer echter de SGWA nadruk legt op de taak van de kerkleden onderling, namelijk het op elkaar toezien inzake leer en leven, dienen we toe te stemmen dat dit juist uit de gemeenschap der heiligen voortvloeit. Daarbij lijkt me een concrete moeite dat een zeker radicalisme bij het toelatingsbeleid, dat ik inderdaad bij de SGWA signaleer, – alleen 'de getrouwen' – niet wegneemt dat tuchttoefening door de kerk een voorzichtige en dus langere weg vraagt dan de vraag of iemand al dan niet wordt toegelaten of gehandhaafd in een gereformeerde vereniging. Inderdaad, 'het kan wel jaren duren' voor met verdriet tot uitsluiting uit de gemeente moet worden overgegaan. Moet een gereformeerde organisatie daar steeds op wachten? Ook wanneer de betrokkene een verderfelijke invloed blijkt te hebben op andere leden van deze vereniging? Het GWG stelt zelf dan ook dat men zelfstandig tot een oordeel mag komen inzake de vraag, of iemand *metterdaad* zich houdt aan Schrift en confessie. De kerk, de gemeenschap der heiligen, kent immers de opdracht tot lankmoedigheid tegenover zondaars in de leer of leven. Maar dit betekent niet, dat een vereniging bepaalde zonden vrij spel dient te geven. In de praktijk stemt het GWG dit toe, maar is de formulering van 'uitgangspunt' en 'oorsprong' toch niet voor misverstand vatbaar? Het is terecht dat tegenover allerlei vormen van radicalisme en 'mijding' mr. Nieboer uitgaat van de duidelijke norm en grens van de gemeenschap der heiligen. Hij waarschuwt niet voor niets voor een 'kerkje in de kerk'. Wij achten dit uitgangspunt juist.

Maar als we met Calvijn signaleren dat er niet alleen schapen buiten de kerk, maar ook bokken binnen de kerk zijn, dan acht ik de vraag legitiem, of een gereformeerde vereniging moet waclden totdat een kerkeraad tot afsnijding is gekomen. Ik meen dat terecht in dit verband door de SGWA op de taak van de gelovigen onderling gewezen is. Maar dan komt meteen 'de ethiek' van de onderlinge omgang in het gezichtsveld: het winnen van 'de broeder', het met zachtaardigheid omgaan met en bestraffen van elkaar, her elkaar niet in allerlei consequenties drijven. Laat het GWG dan geen 'sluitende formule' hebben gevonden, haar uitgangspunt acht ik meet aan te sluiten bij de geest van de Schrift dan de vaak harde opstelling van de SGWA. Uit de woordkeus en het ongenueanceerde 'zwart-wit' schema van het door mij geciteerde Memorandum blijkt hopelijk, wat ik hiermee bedoel.

Het toelatingsbeleid van het GPV

Nu kan men natuurlijk vragen: wat heeft het weergegeven van een discussie uit een vrij ver verleden nu met de huidige discussies over het goed recht van gereformeerde organisaties te maken? Was het alleen maar om het vijftienvijftig jarig bestaan van het GWG in herinnering te brengen? Nee! Want oude probleemstellingen zijn in een nieuwe tijd niet 'uit de tijd'.

Ik wil dit graag demonstreren aan het toelatingsbeleid van het GPV, waarover veel geschreven en gesproken is. Populair samengevat houdt dit in: als confessionele politieke vereniging wil men de kerk, waarvan de confessie heilijdenis doet, niet buiten beschouwing laten, of – nog erger – buiten spel zetten. Daarom wil met naast leden uit de Gereformeerde Kerken ook hen toelaten die de vereniging van gereformeerde belijders in één kerk metterdaad voorstaan. Daarin komt 'de gemeenschap der heiligen' duidelijk in het gezichtsveld. En daarmee is de triumfantelijke wervingsactie van bijv. de SGP: 'We zijn een interkerkelijke politieke partij' schakmat gezet. Waiit – denk aan wat we van prof. Van 't Spijker doorgaven – Schrift en confessie kennen maar één kerk. Dat heeft alle christenen iets te zeggen, ook als ze zich voor de politiek interesseren en organiseren. Ik ben dan ook van mening dat het GPV een goede lijn heeft uitgezet door de serieuze wil tot kerkelijke eenheid tot uitgangspunt te maken bij het toelatingsbeleid. Daarbij is en blijft de gemeenschap der heiligen het uitgangspunt. Laat op onderdelen er iets bijgesteld zijn, de suggestie dat hiermee het GPV radicaal veranderd is, is absoluut onjuist.

Laat ik even mogen teruggaan naar 1970. In het Orgaan van de Rond van Mannenverenigingen op Gereformeerde Grondslag, *Petah-ju*, van maart 1970, heb ik toen gesteld: 'Het zal dus zaak zijn juist nu onophoudelijk erop te wijzen, dat er geen oplossing komt en dat er geen uitzicht is op de langere duur, wanneer zij – de 'bezwaarden' in de synodaal gereformeerde kerken – persoonlijk en gezamenlijk niet beginnen kerkelijk weer gezond te worden'. Daarom eindigde ik dit artikel aldus: 'Laat men dus broederlijk blijven aandringen bij vele verontrusten dat zij ook metterdaad tot kerkelijke reformatie komen. En laat men tegelijk wegen zoeken om waar het kan en mag samen te werken op basis van de gereformeerde belijdenis voor concrete beginsel-politiek'. Daaraan ging vooraf de opmerking 'dat de kerkelijke gezondwording nog de conditio sine qua non is voor gezonde beginselpolitiek'.

Een mens kan in de loop van zijn leven bepaalde standpunten moeten herzien. Maar ik ben van mening dat wat in het bovenstaande werd opgemerkt over de centrale betekenis van de gemeenschap der heiligen voor heel het leven, gereformeerd wetenschappelijk en ook gereformeerd politiek, geen herziening behoeft. Daarom sta ik van harte achter de richtlijn van het GPV dat zijn leden deze kerkelijke gemeenschap dienen te beoefenen of serieus te zoeken op basis van de gereformeerde confessie in een door Christus gewilde en gewerkte kerkelijke eenheid.

En als we nog verder in het verleden teruggaan, juist met het oog op het actuele heden, in 1947 schreef K. Schilder (in *De Reformatie* van 3 mei 1947) tegenover de 'getuigenisheuvel' waarop de SGP zich instelt: De belijdenis is beslissend voor politieke grondvragen en het bederf in de kerk heeft ook zijn gevolgen in de politiek. Het is eenvoudig onmogelijk om er in de politiek over te zwijgen dat kerkbederf ook politiek bederf betekent en dat daarom herstel van gezonde beginselpolitiek altijd zal moeten be-

ginnen bij herstel van een gezond kerkelijk leven. Dat betekent in concreto: herstel van de gemeenschap der heiligen. Wel, wie daarvoor wil werken en daarom een door Christus geboden vereniging nastreeft, is bij het GPV welkom en ook bij alle belijders van zijn Naam.

W.G. de Vries

PERSBERICHT

DANKBAAR GEDENKEN 1892-1992

Vrijdag 17 juni 1892 is een belangrijke datum in de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Op die dag kwam in de Amsterdamse Keizersgrachtkerk de vereniging tot stand tussen de kerken van de Afscheiding van 1834 en de Doleantie van 1886. De Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduits Gereformeerde Kerken vonden elkaar op de grondslag van Gods Woord, de drie formulieren van eenheid en de gereformeerde kerkregering. De verenigde kerken heten vanaf dat moment de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Op verzoek van verschillende kerken overwogen de oud-moderamenleden van de synode van Leeuwarden 1990 de vraag, hoe de Gereformeerde Kerken deze oecumenische daad van Vereniging zouden kunnen gedenken. Er ligt op dit punt geen synodale opdracht voor enig deputaatschap. Er zal een herdenkingsbundel verschijnen. Maar het lijkt ons goed, wanneer ook in de kerken deze daad van de Here dankbaar herdacht wordt. Daarom besloten we tot een publiek verzoek op persoonlijke titel. Graag roepen we de kerken op om nu de datum van de vereniging een eeuw achter ons ligt de blijde dank aan de Here te brengen.

Omdat dit jaar 17 juni op een woensdag valt, is de daarop volgende zondag 21 juni de voor deze gelegenheid geschikte zondag, waarop in de eredienst speciale aandacht gegeven kan worden aan de Vereniging van 1892. Voor de kerken die op zondag leesdienst hebben, verschijnt er in de serie Waarheid en Recht een speciale leespreek van prof. J. Kamphuis. De tekst van de preek is 1 Johannes 1:7 en het thema is 'Kinderen Gods leven in vereniging'. Geve de Here dat in alle kerken Hem de lof en dank wordt toegebracht.

H.J. Boiten
P. Niemeijer
P. Schelling
W.G. de Vries

GELEGEN/ONGELEGEN

Twee herdenkingen

Wij herdenken in 1992 de vereniging van de Christelijke Gereformeerde kerk en de Nederduitsche Gereformeerde Kerken op de gemeenschappelijke synode van 17 juni 1892. Sinds die datum leven wij samen als Gereformeerde Kerken in Nederland.

Wij herdenken in dankbaarheid.

Maar een (aanvankelijk klein) deel van de toenmalige Christelijke Gereformeerde Kerk is niet met deze vereniging meegegaan. Er waren op de laatste christelijke gereformeerde synode in 1892 bezwaarschriften van een aantal gemeenteleden. En tot de vereniging traden niet toe de kerken van Noordeloos, Teuge en Zierikzee. Men wenste te blijven wat men was: 'de wettige voortzetting der aloude Gereformeerde Kerk in deze landen onder de naam Christelijke Gereformeerde Kerk'. Zo werd het geformuleerd op een vergadering van bezwaarden, waar ook twee predikanten waren, n.l. F.L. van Ling (1832-1913) en J. Wisse (1843-1921) te 's-Gravenhage. Van Ling, die in 1886 met de Doleantie was meegegaan, maar in 1891 over was gegaan naar de Christelijke Gereformeerde Kerk, had bij deze vergadering de leiding. Reeds in 1894 werd een Theologische School te 's-Gravenhage geopend, die later naar Apeldoorn is verplaatst. Sinds 1947 staan deze kerken bekend als de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Binnen deze kerkelijke gemeenschap is er óók herdenking. We lazten in de pers reeds van een herdenkingsavond in Zierikzee, waar de huidige kerkhistoricus van de Theol. Universiteit te Apeldoorn sprak.

Hier herdenkt men ook in dankbaarheid, maar dan niet het feit van de vereniging! De 'bezwaarden' van 1892 keerden zich juist tegen een vereniging 'op dit tijdstip en volgens deze voorwaarden'. Hier herdenkt men het afzonderlijk blijven staan. Daarbij staan wij terzijde, zoals de christelijke gereformeerden terzijde staan, wanneer wij in dankbaarheid gedenken.

De eerlijkheid gebiedt hier open te spreken. Een versluisd spreken uit angst, dat dit ons verder uiteen zou drijven is onjuist. Ook hier geeft angst geen goede raad.

Twee kerken met de 3 formulieren van eenheid

Maar een andere zaak is, of wij elkaar over en weer met '1892' de maat moeten nemen? Met de vereniging van dat jaar òf met het afzonderlijk blijven staan in dat jaar.

Zij, die verenigden hebben het gedaan, omdat ze de roeping tot kerkelijke éénheid met alle gereformeerde belijders niet ongehoorzaam durfden zijn. Hoewel er bij de christelijke gereformeerden aanzienlijke bezwaren waren tegen bepaalde opinies van A. Kuyper (inzonderheid de theorie, die hij juist in deze tijd ontwikkelde: het dopen op grond van onderstelde wedergeboorte). De namen van prof. L. Lindeboom en T. Bos van Bedum zeggen hier ge-

noeg voor wie met de geschiedenis enigszins vertrouwd is. Zij, die *afzonderlijk* bleven staan deelden deze bezwaren en meenden (o.m.) op grond daarvan niet in de vereniging te kunnen treden. Tenminste niet in *deze* vereniging. Wij hebben als gereformeerden ook 'neen' tegen deze opinie van Kuypcr gezegd, toen deze in 1942 als leer aan de kerken werd opgelegd. Dat is centraal in de Vrijmaking! Op de eerste gewone synode van 1946 is geheel afstand genomen van een compromis-uitspraak uit het jaar 1905, waar in het begin werd gezegd, dat wij de kinderen der gelovigen hebben te houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd. Juist dit éne onderdeel van deze pacificatie-formule van '1905' werd in 1942 officiële leeruitspraak. Daartegen hebben de kerken in de Vrijmaking 'neen' gezegd en op de synode van 1946 is dat 'neen' bevestigd in de verworping van '1905' als een ondeugdelijke formule, zelfs wanneer die gezien wordt als een pacificerende uitspraak en niet als officiële leeruitspraak.

Zo herkenden wij elkaar. Toch vonden we elkaar als Christelijke Gereformeerde Kerken en Gereformeerde Kerken (der Vrijmaking) nog niet in een nieuwe 'vereniging', hoewel beide kerkelijke gemeenschappen alleen de 3 formuleren van eenheid als belijdenis hebben.

Ijken met '1892'

De vraag zou kunnen rijzen: moeien we het eerst eens worden over '1892' vóór het tot éénheid kan knmen?

Bij alle moeite, die er is op 'de weg tot elkaar' kan met dankbaarheid worden geconstateerd, dat wij over en weer ervan overtuigd zijn, dat wij elkaar *niet* de maat moeten nemen van '1892'. Niet overeen-stemming in de visie op een kerkhistorisch feit, maar de overeen-stemming *in het geloof* is 'voorwaarde' voor een kerkelijk samenkomen, een eeuw ná 1892 – een samenkomen dat verantwoord is en waar wij tesamen voor kunnen danken.

Die overtuiging heerste reeds direct ná de Vrijmaking aan gereformeerde zijde. Ook de deputaten van christelijke gereformeerde zijde, die met de onze hebben *samen*gesproken en daarvan rapport uitbrengen op hun synode, spraken zich in dezelfde geest uit.

Opvallend genoeg is er juist in *deze* tijd in onze eigen kring een ander geluid te horen. We lazen nl. in het Ned. Dagblad van zaterdag 21 mrt. het verslag van een regionale informatie-avond van de vereniging *Reformanda* in Leeuwarden. Er werd daar geklaagd over een gebrek aan (we citeren het verslag) 'een duidelijke schriftuurlijke leiding als ten tijde van K. Schilder, P. Jongeling en J. Kamphuis in de jaren zestig'. Zo komt men z'n eigen naam nog eens tegen! Met betrekking tot de verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken werd op deze vergadering blijkbaar getracht wel duidelijke en schriftuurlijke leiding te geven. We lezen: 'Wat *betreft* de christelijke gereformeerden meent hij (nl. de spreker) dat bij voorbeeld eerst over 1892 moet worden doorgepraat'.

We nemen aan dat hier een poging is tot het geven van de begeerde leiding. We menen echter dat de poging niet is geslaagd. Er wordt hier een lijn getrokken die nieuw is.

Noch bij K. Schilder noch bij J. Kamphuis 'in de jaren zestig' is deze gedachte te vinden. Zeker ook niet bij P. Jongeling. Maar het zou me teveel tijd kosten dat momenteel uit zijn werk te documenteren. Rij K. Schilder (om ons nu tot hem te bepalen) ligt dat eenvoudiger. We behoeven niet eens in de oude jaargangen van De Reformatie te duiken om citaten van een tegenovergestelde gedachte te lezen als in dit verslag zijn te vinden. Prof. Schilder behoorde tot de deputaten die opdracht hadden te spreken met de christelijke gereformeerde deputaten. Op 21 jan. 1951 vindt een samenspreking plaats, waarbij Schilder namens de gereformeerde deputaten het woord voert. We lezen dan dat onze deputaten het niet nodig achten 'dat we elkaar in alle dingen waarin we verschillen ter verantwoording zouden roepen'. En iets later horen we onze deputaten zeggen: 'Als we moeten wachten tot we het eens zijn over 1892, over de methode van reformatie, de kerkgeschiedenis en het kerkrecht, koinen we nooit bij elkaar, dan zou de kerk ook worden overgeleverd aan de theologen. Het zal zó blijven, dat er hij ons zijn, die uw houding in 1892 en bij u, die onze houding in 1944 (dat er toen nl. geen aansluiting bij de Christelijke Gereformeerde Kerken is gezocht) afkeuren. Maar wij moeren het dilemma niet stellen: A naar B of R naar A: we moeten als kerken, die zich houden aan de belijdenis tot elkaar knmen'. De citaten zijn te vinden in Bijlagen van de Acta van de synode van Hoozevee, 1969 bl. h 19 en 620. Wet desbetreffende rapport is ook afzonderlijk verschenen.

Dat was 1951. We Tegen nu in 1992! Het is wel enigszins verklaarbaar dat op die Reformanda-vergadering te Leeuwarden een geheel andere lijn werd getrokken dan in 1951 door prof. K. Schilder en (wat nog inccr betekenis heeft) door de deputaten van de Gereformeerde Kerken. In de tijd die tussen 1951 en 1992 is verlopen hebben we elkaar nog nooit gevonden. Terwijl de Gereformeerde Kerken begeerden tot vereniging te komen, hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken (helaas!) tot nu toe steeds afstand gehouden. Men kan zich voorstellen, dat de gedachte opkomt: dat is hetzelfde 'afzonderlijk' blijven staan als in 1892! Dus: 'doorpraten' over dit onderwerp!

Toch zou het een geheel nieuwe lijn zijn!

Blijven bij het oude spoor!

Wij willen ook waarschuwen voor deze lip. Toen inder tijd de brochure *Reformanda* verscheen, hebben we reeds gewaarschuwd om niet *dankbaarheid* voor kerkhistorische feiten te veranderen in het *canoniseren* van die feiten. Dan komt er immer *naast* de belijdenis een nieuwe ijk-maat, een nieuw ijkgewicht. We zien dit in de mening die volgens het verslag van de vergadering in Leeuwarden is uitgedragen (en die niet is gecorrigeerd) weer naar voren komen. We willen weer waarschuwen. We willen nl. ook in de jaren negentig 'duidelijke, schriftuurlijke leiding' ontvangen en naar onze mogelijkheden die ook geven.

~~He~~ begrijpelijk het is, dat teleurstelling over de gang van

zaken tot een voorslag, als op die Leeuwarder vergadering gedaan brengt –, deze nieuwe lijn zal ons niet verder brengen en zal ons op den duur het zicht op 'de ware katholiciteit van de kerk' doen verliezen.

We komen met deze voorslag geen streep verder. Om met de deputaten van 1951 (en met K. Schilder) te spreken, we zijn dan overgeleverd aan 'de theologen' en hun visie op '1892' en daar is lang over 'door te praten'! Dan is er ook heus nog wel iets op te merken *ten gunste* van de bezwaarden van 1892. Ook L. Lindeboom en T. Bos e.a. hadden hun bezwaren. Wie woog er goed? En dat dan ook in de kontekst van die tijd? Hoeveel gezonde weerstand tegen de scholastiek van Kuyper was in geding? Maar ook: hoeveel gereformeerd piëtisme à la Bernardus Smijtegelt. Het kost ons geen moeite aan te wijzen dat in de aanvankelijke ontwikkeling van de Christelijke Gereformeerde Kerken dat piëtisme een aanzienlijke plaats kreeg. Het piëtisme van de (latere) Nadere Reformatie (Smijtegelt was een typische *achtttiende*-eeuwer!) *tegenover* de (latere) gereformeerde scholastiek in kuyperiaanse vormgeving. Er is nog steeds een krachtige stroming binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken, die aan deze lijn vasthoudt.

Moeten we over dit alles – en dan in het exact geschetste kader van die tijd! – 'doorpraten'? We zouden toch als kerken overgeleverd zijn aan de beoefenaars van de kerkgeschiedenis! En we praten zo maar weer een halve eeuw verder.

We zouden op deze lijn ook het zicht op de ware katholiciteit van de kerk gaan verliezen.

Bij de vereniging van 1869 (waar we als christelijke gereformeerden en als vrijgemaakt gereformeerden dankbaar naar terugzien) was er verschil van visie over het verleden. Maar men vond elkaar bij *éénzelfde belijdenis*. Wij menen van harte, dat dit óók in 1892 het geval is geweest. Maar met de deputaten van '51 en met de synodes van onze kerken tot nu toe zijn wij ook van mening dat we elkaar *niet* moeten meten aan 1892, maar alleen en uitsluitend aan Gods Woord en aan de gereformeerde en katholieke belijdenis. En dat dan in 1992, in onze eigen situatie als kerken. Daarbij mogen we dan ook dankbaar zijn, dat de waarschuwing tegen verbonds-automatisme is blijven klinken binnen de Gereformeerde Kerken en daar steeds dringender werd. Alsook dat we deze waarschuwing zijn blijven horen van christelijke gereformeerde zijde. Wij menen zelfs, dat deze waarschuwing aan kracht heeft gewonnen, doordat bij vele christelijke gereformeerde voorgangers er een duidelijke oriëntatie op de reformatie heeft plaats gevonden (ook in het onderkennen van de zwakte van het piëtisme), waar wij zelf de rijke vruchten van mogen plukken.

Laten we oppassen voor een verenging van positie-bepaling, waardoor wij zelf nota bene vervreemd zouden raken van ... '1892'! We meten alleen met de maat van de belijdenis. Of we in het verleden in de *concretisering* daarvan altijd en in elk opzicht gelukkig zijn geweest, is een tweede. De *norm* blijft gelden en mag ook in *eigen* si-

tuatie weer geactualiseerd.

We kunnen ons goed vinden in het woord van de christelijke gereformeerde ouderling die op de herdenkingsavond in Zierikzee zei: als we niet één zijn in de belijdenis, dan mag geen kerkelijke eenheid. Zijn we daarin wél één, dan moet het.

Een bijbels-nuchter woord. Het zou K. Schilder in de mond gegeven kunnen zijn!

J. Kamphuis

Rectificatie inzake 'FUNDAMENT'

Het is nodig terug te komen op mijn bespreking van het geschrift 'Fundament aangeklaagd' in *De Reformatie* van 23 mei j.l. (p. 654). Van het bestuur van 'Fundament' ontving ik een reactie, waaruit het volgende blijkt:

– van de zijde van 'Fundament' is er begin dit jaar tegenover de besproken brochure van de heren Van Loo en Stelpstra een verklaring uitgegeven, die op aanvraag verkrijgbaar is gesteld;

– de klachten zijn niet alleen in de voorbije jaren zo serieus mogelijk getoetst en behandeld, maar tenslotte zijn ze in de jaarvergadering van 'Fundament' op 1 februari 1992 in aanwezigheid van de klagers aan de orde geweest, en wel op een zodanige wijze, dat mocht worden aangenomen dat er een streep onder de zaak kon worden gezet.

Het spijt me, dat ik mij vóór het schrijven van mijn (verlate) recensie niet beter op de hoogte heb gesteld van de actuele en precieze stand van zaken. Dan zou duidelijk zijn geworden, dat een publieke bespreking van de brochure (die van eind december 1991 dateerde) na de vergadering van 1 februari 1992 beter achterwege kon blijven. Dan zou ik ook geen reden hebben gehad om te schrijven, dat 'Fundament' zich nog verder moest inspannen om de klachten uit de wereld te helpen.

Met excuses aan de betrokkenen verzoek ik onze lezers dan ook de boekbespreking 'Fundament aangeklaagd' in *De Reformatie* van 23 mei 1992 als niet geschreven te beschouwen.

M. te Velde

PROTEST TEGEN EEN SAMENLEVING, DIE VEELVORMIG WIL ZIJN (LESSLEY NEWBIGIN) IV (slot)

In dit laatste artikel kom ik terug op twee onderdelen uit het eerste artikel: 'De kerk van alle tijden' en 'Zijn het weinigen die behouden worden?'. Puntsgewijs geef ik nu opvattingen van Newbigin weer, zoals die met name gevonden worden in de laatste hoofdstukken van zijn *The gospel in a pluralist society*. Hier en daar plaats ik er kanttekeningen bij. Aan het slot volgt nog een korte taxatie van heel het boek.

De kerk van alle tijden

1. L. Newbigin keert zich tegen veel leidende figuren in de Wereldraad van Kerken, die zeggen dat het vandaag niet meer de tijd is van absolute waarden. Je kunt volgens hen niet meer spreken over de exclusieve openbaring van God in het christendom. Er wordt bewust naar een veelvormige samenleving gezocht. Maar volgens Newbigin is het niet alleen vanuit ons geloofsstandpunt maar ook wetenschappelijk gezien nog steeds wél de tijd om van absolute waarden te spreken.

De wereld is vandaag inderdaad pluralistisch. Maar de wereld in Paulus' dagen was dat ook, zegt Newbigin. Er is wel sprake van intensivering en schaalvergroting. Mensen uit andere culturen leven bij ons in de straat. Men weet veel meer van elkaars godsdiensten en beziet een vreemde godsdienst niet meer per definitie als een bedreiging. Het optimistische expansie-denken van het begin van de eeuw is in ieder geval verdwenen. Niemand denkt nog dat in zijn generatie de gehele wereld bereikt zal worden met het evangelie.

2. Voor de universele geldigheid van het christendom komt Newbigin met grote kracht op. Newbigin ontkent dat er vrede komt als de wereldgodsdiensten met elkaar verzoend worden. Newbigin zegt in alle nuchterheid dat ieder toch zijn eigen programma van vrede heeft en hij haalt Augustinus aan, die gesteld heeft dat alle oorlogen zijn uitgevochten voor de zaak van de vrede. Newbigin is het fel oneens met sommige theologen, die al bij voorbaat ervan uitgaan dat het evangelie toch geen vrede kan bieden. Dat zij zo kritisch denken is alleen maar een product van hun eigen cultuur, zegt hij.

Er ligt een universele claim in de Bijbel zelf. In de Bijbel blijkt steeds dat het bijzondere en het algemene bij elkaar behoren. In het begin ging God met Seth verder, niet met Kaïn. Na de zondvloed ging God met Noach verder. Uit hem zijn volgens Gen. 10 weer 70 volken voortgekomen. Na de torenbouw van Babel sloot God een verbond met Abraham in wie alle geslachten der aarde gezegend zullen worden. Steeds gebruikt God zijn uitverkorenen om de boodschap verder te dragen.

3. De ellende van de huidige theologie is, volgens Newbigin, dat het accent eerst van het christocentrische naar het theocentrische is verschoven. Dat wil zeggen dat God ook kan redden buiten Christus om in andere godsdiensten. En vervolgens is men ook nog doorgeschoven naar het soteriocentrische: je kunt op vele manieren verlossing ontvangen. Je kunt het transcendente op vele wijzen ervaren, daarvoor heb je zelfs geen God nodig. De termen komen van P. Knitter. Met deze tekening is Newbigin het wel eens, maar met de conclusies niet. Bij dit soteriocentrische denken gaat het uiteindelijk om de mens en zijn verlossing. Maar het moet gaan om de eer van God.

Newbigin zegt op een gegeven moment dat hij ook wel bescheiden zou willen zijn en zou willen stellen dat de waarheid over God groter is dan wat geopenbaard is in Jezus Christus. Maar je moet de critici de vraag stellen: 'Hoe weten jullie dat toch dat de waarheid die jullie nu aanhangen, groter is dan hetgeen in Christus is geopenbaard?' Newbigin wil de voosheid van hun stelling aantonen. Als zij vragen: 'Waarom is de bijbel uniek?', dan moet je de tegenvraag stellen: 'Wat is toch jullie gezichtspunt van waaruit je alles gaat relativiseren wat volgens de Bijbel gezag heeft? Welke hogere waarheid bezitten jullie toch dat je denkt dat je de totaal tegengestelde opvattingen van Bijbel en Koran over Jezus kunt verzoenen? Of is het uiteindelijk jullie advies om maar nergens in te geloven?'

Newbigin vindt de aanval de beste verdediging.

4. Er gaat een geweldige rust uit van het getuigenis dat Newbigin over her evangelie aflegt. Hij schrijft en spreekt nooit schopperig en krampachtig, maar vanuit het vertrouwen dat het evangelie uniek is en voor de hele wereld is bestemd. Een zekere pluraliteit mogen de christenen verwelkomen. Deze wereld is complex. Maar plura-

lisme verwerpt Newbigan hartgrondig. Over de leegloop van de kerk in het Westen zegt hij dat dit misschien wel als het snocien van de wijnstok (Joh. 15) gezien moet worden. Misschien heeft God zelfs met dit snoeien zijn plan voor de kerk.

5. Deze kerk krijgt zes karakteristieken. Het zijn prachtige typeringen.

- a. De eerste is de belangrijkste: de gemeente is de gemeenschap van de lofprijzing. Wat een verschil met het scepticisme van de moderne maatschappij! Dat scepticisme heeft vreselijke gevolgen. Eén ervan is dat men in onze maatschappij tegen niemand meer opziet en geen respect meer heeft. Dus ook voor God niet. Maar de mens vindt zijn echte waardigheid en vrijheid in de gemeente, waar men Hem aanbidt die de lofzang van allen waard is. We behoren God voor zijn genade te danken. Maar wat kunnen we dat tegenwoordig slecht. We spreken liever over rechten dan over plichten. God verdient de lof voor zijn genade en alleen als wij de lof aan God brengen, vinden we ook de weg tot de liefde voor de naaste.
- b. Het tweede kenmerk is dat de gemeente gemeenschap van de waarheid is. Overal heeft men plausibiliteits-structuren. De gemeente moet ook haar eigen plausibiliteits-structuur hebben. Dat is hard nodig want de macht van de media is geweldig. Vaak verzucht Newbigan dat de t.v. de mensen tot slaven maakt.
- c. Het derde kenmerk is dat de kerk niet een bureaucratisch geheel is maar primair gevonden wordt in de plaatselijke gemeente. Hier alleen kan men, in de eigen leefomgeving, de naaste echt helpen.
- d. Het is dus de plaatselijke kerk waar men – dat ten vierde – voorbereid wordt op de dienst in de wereld. Ieder moet priester zijn en de wereld dienen in Gods naam. De prediking is de training van de fronttroepen.
- e. Ten vijfde: De gemeente is de gemeenschap van de hoop. De christelijke hoop is het anker van de ziel dat haar vastheid geeft.
- f. Tenslotte: De leiding in de gemeente moet er op uit zijn de gemeente missionair te maken. De gemeente moet bekering vragen aan de wereld maar zelf ook voorop gaan. Bekering is niet alleen dat je je afwendt van de zonde maar ook dat er een totaal nieuw leven komt. De Here Jezus ging immers voorop. Hij was leraar maar ging als aanvoerder voorop. Zo instrueerde Hij zijn leerlingen.

Zijn het weinigen die behouden worden?

1. We geloven dat God zich niet onbetuigd laat in het leven van de volken, zo zegt Newbigan. Dan laat God zich zeker in hun religies niet onbetuigd, voegt hij er aan toe. Maar vergeet Newbigan hier niet dat mensen volgens de Schrift de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden (Rom. 1 : 18)?

Newbigans bezwaar tegen het 'anonieme christendom' van K. Rahner is dat deze niet alleen stelt dat ook niet-christenen, individueel, gered kunnen worden. Daarmee

zou Newbigan in kunnen stemmen. Maar bij Rahner kunnen de niet-christelijke religies een verlossingsrol hebben. Dit laatste ontkent Newbigan. Wat het eerste betreft spreekt Newbigan niet op de wijze van de door mij geciteerde H. Bavinck maar vanuit de overtuiging dat uiteindelijk iedereen gered wordt. En daartoe komt hij omdat hij de ernst van de zondeval miskend. Hij zal ook nooit spreken over de hel.

2. Wel spreekt Newbigan zich uit tegen universalisme, maar dat is omdat deze leer geen beslissing meer vraagt. Je zou beter kunnen zeggen dat hij tegen relativisme is. Je moet opkomen voor de christelijke leer, deze is uniek.

Newbigan zegt: Je moet signalen van Gods genade bij anderen opmerken en niet afgeven op het geloof van anderen. Iemand hoeft niet eerst zijn eigen slechtheid en de slechtheid van zijn religie te zien, voordat hij zich bekeren kan. Is dat juist gezegd? Neerzien op iemands overtuiging is nooit goed te noemen, maar we moeten wel heel direct over de zondeval spreken. Dat is een feit dat ons allen raakt en ons schuldig stelt voor God.

3. Newbigan meent dat je niet moei vragen waar iemand na het sterven heen zal gaan maar dat we ons af moeten vragen of de niet-christen een goede rol kan spelen in de maatschappij. Deze tegenstelling is onjuist. Terecht zegt Newbigan dat alleen God zal oordelen. Maar Paulus heeft ook gezegd dat God zal oordelen naar uitwijzen van het evangelie dat hij, Paulus, heeft gebracht (Rom. 2 : 16).

Newbigan zegt dat de ziel niet mag worden losgemaakt van het leven hier en nu. Want verlossing is dat God alle dingen, niet alleen de ziel van sommigen, weer met zichzelf verzoent. En daarom moet je in de dialoog niet alleen over eeuwig heil voor de ziel spreken maar vooral over wat nu in de wereld gebeurt. Je moet tonen dat het verhaal van God nog gaande is en dat je aan het eind pas ziet wat het doel is. Het zal er om gaan of iemands leven op dat einde is gericht geweest. Opnieuw merken we dat Newbigan zich tegen pluralisme verzet. De geschiedenis kent niet vele doelen en de menselijke samenleving ook niet.

Maar de Schrift leert dat er een geweldige beslissing is gevallen toen voor de zonden werd betaald door Jezus Christus aan het kruis op Golgotha. Er is nu geen veroordeling meer voor hen die in Christus Jezus zijn (Rom. 8 : 1). En als zij sterven is hun ziel reeds bij hun Heiland.

4. Volgens Newbigan komt de vraag naar het persoonlijke heil bij het individu vandaan en is ze ook alleen maar op het individu gericht. Terecht zegt Newbigan dat de Schrift ons leert Gods eer te zoeken. Maar leert de Schrift ons niet dat God zich verheugt over de redding van zondaren (Ez. 18 : 32, Luc. 15)?

5. Christenen moeten met niet-christenen samenwerken in projecten die naar hun oordeel in overeenstemming zijn met Gods doel in de geschiedenis. Door die samenwerking wordt de basis voor de dialoog gelegd. Want de niet-christenen zullen met vragen komen als ze merken dat wij voor God werken en van God onze troost ontvangen. De dialoog zal dan niet gaan over wie gered wordt

maar over de vraag wat het doel is van onze gezamenlijke geschiedenis. Toch mag een christen nooit vergeten dat de Schrift niet alleen van een hemel spreekt maar ook van een hel. Wie dat weet kan toch niet meer onbevangen met de niet-christen spreken over het doel van de gezamenlijke geschiedenis? Die moet er bij zeggen dat mensen het Nieuw-Jeruzalem, het einddoel van Gods werken, alleen bereiken als ze zich toevertrouwen aan Jezus Christus.

6. Onze bijdrage in de dialoog moet volgens Newbigin zijn, dat we altijd weer het verhaal van Jezus vertellen. Dat heeft kracht tot behoud. De gemeente is uitgekozen om het verhaal te vertellen.

Het evangelie behoeft door ons niet verdedigd te worden. Alle activiteiten van de kerk zijn secundair. Primair is dat er een gelovende gemeente is. De Here Jezus schreef geen boek maar vormde een gemeente.

In dit soort stellingen opent Newbigin echter de deur voor kritiek op de Schrift. Hij geeft teveel plaats aan de gemeente en te weinig aan de Heilige Geest die liet Woord van God aan de gemeente gegeven heeft. We hebben dat Woord, het is de Bijbel (2 Petrus 1 : 19-21).

Newbigin wijst ons terecht op de taak van de kerk. Hij stelt ook volkomen terecht dat de groei van het rijk Gods werk is. Maar hoezeer het ook waar is dat de kerk is ingeschakeld door de Heilige Geest, het is niet die gelovende gemeente die om zo te zeggen het Woord maakt, doordat ze het verhaal doorvertelt. Dat Woord is door God de Drieënige gegeven aan de kerk van alle tijden.

Terecht vraagt Newbigin nuchterheid als het gaat om de taak van de kerk in de zending. De kerk kan haar activiteiten overdrijven en moet altijd zich eerst maar de vraag stellen of zij zelf een levende gemeente van de Heiland is. Van zo'n gemeente gaat kracht uit. Maar de betekenis van de Bijbel als het ons gegeven Woord van God kan niet overdreven worden. Dit Woord is een kracht tot behoud, voor ieder die gelooft, Jood en Griek.

Taxatie

Wat zijn de sterke punten in Newbigins laatste boek *The gospel in a pluralist society*? Wat reikt hij ons aan om ons te helpen de Here te dienen in de 20e eeuwse, westerse samenleving? En wat zijn de zwakke punten in zijn opvattingen?

Om met het laatste te beginnen: zijn opvattingen over de geschiedenis die Gods openbaring doorlopen heeft – en daartoe behoort zijn opvatting over de verkiezing – zijn door een bepaalde filosofie, m.n. die van M. Polanyi, bepaald en komen niet voort uit de Schrift zelf. Zijn visie op de vastgelegde openbaring, de Schrift, komt eveneens uit de filosofie voort. Hetzelfde geldt zijn gedachte over de gemeente van Christus en haar plaats t.o.v. de openbaring. Zij staat niet onder het gezag van de openbaring maar werkt er aan mee deze openbaring te vormen. Over het begin van de geschiedenis spreekt Newbigin niet schriftuurlijk, want het historische feit van de zondeval verzwijgt hij. Over het einde spreekt hij evenmin naar de Schriften. Hij schrijft wel over de nieuwe aarde, maar niet over de

hel. Uiteindelijk leert hij een universalisme, d.w.z. dat alle mensen behouden worden, hoezeer hij ook de oproep tot bekering centraal stelt in zijn publicaties. We zullen deze zwakke punten niet vergeten mogen. Als je je op Newbigin beroept moet je toch altijd wel beseffen dat zijn opvattingen op fundamentele punten niet stroken met de gereformeerde schriftbeschouwing en de gereformeerde leer.

Met de positieve punten wil ik eindigen. Newbigin verdedigt het evangelie als een kracht tot behoud, hij zegt dat niemand zich voor dit evangelie mag schamen en dat het bestemd is voor iedereen. Newbigin laat de fouten zien in het westerse denken, dat veelvormigheid aanprijst en het verbiedt om op te roepen tot bekering. De christenen moeten voor het evangelie uitkomen en het niet bewaren voor de binnenkamer. Geloofszaken zijn zeker zo belangrijk als de zaken, die onderzocht werden door de exacte wetenschappen. Newbigin waarschuwt de christenen niet in de strik van de filosofie van de Verlichting te vallen, die een tweedeling tussen waarden en feiten wilde maken en het geloof uit het publieke leven verdrong. Hij zegt prachtige dingen over de kerk van Christus, met name als hij het heeft over de gemeente als de plaats van de lofprijzing en aanbidding. Hij wijst veel zwakheden aan bij theologen van de Wereldraad van kerken, zoals de bevrijdingstheologie en het verabsoluteren van bepaalde uitspraken over Jezus Christus.

Hij waarschuwt tegen overaccentuering van opzettelijke evangelisatie. Het is beter dat de kerk als kerk herkenbaar is, door haar woorden en daden. De kerk moet daarbij echter wel het front zoeken en de leiders van de kerk moeten dat eveneens.

Op het gebied van zending waarschuwt hij tegen het gevaar van een perfectionisme, waarbij men de apostolische richtlijnen vergeet. Men blijft soms te lang op één plaats werken terwijl men verder moet gaan.

Hij pleit voor goede kontekstualisering. Christus is niet afhankelijk van de kontekst waarin hij verkondigd wordt, maar de christen wel. De christen moet zijn eigen culturele bepaaldheid erkennen en die van de medechristenen respecteren.

Een weldadige rust gaat van Newbigins schrijven uit. Hij is ten volle overtuigd van de waarheid van het evangelie. Het evangelie is de enige kracht tot behoud. Omdat Newbigin zelf hiervan overtuigd is, gaat van zijn koeke over het evangelie grote kracht uit.

J.A. Boersema

DOOR ERVARING GELEID

Je moet het zelf hebben meegemaakt

Predikanten, maar ook andere ambtsdragers, komen regelmatig in aanraking met mensen, die hulp nodig hebben in grote nood. Voor de duidelijkheid geven we een paar voorbeelden.

Daar is een broeder die bij zijn volle verstand lijdt aan een ernstige spierziekte. Van tijd tot tijd zoek je hem op in het verpleeghuis. Maar als je de hoofdingang weer uitgaat, vitaal en levenslustig, kan het je zomaar overvallen: waren mijn woorden van troost en bemoediging niet wat goedkoop! Hoe zou je er op reageren, wanneer de rollen waren omgekeerd?

Daar is een zuster die temidden van een opgroeiend gezin te horen krijgt: u lijdt aan een ongeneeslijke ziekte. Ook dan zoek je zo'n gezin op. En je praat over God, die je vasthoudt. Maar soms zie je de mensen je aankijken: u hebt gemakkelijk praten, dominee. Want u voelt de dood niet woeken in uw lijf. En als men dat niet laat merken, dan ervaar je het zelf, als het goed is, wel zo.

Toch is het natuurlijk onmogelijk dat je alleen dan goed je werk kunt doen in de zielszorg, wanneer je uit persoonlijke ervaring kunt spreken. Daar kan zelfs een groot gevaar in schuilen. Want als je persoonlijk een te vergelijken situatie wel hebt meegemaakt, loop je het risico dat je mensen gaat helpen zoals je zelf het liefst geholpen zou willen zijn. En het kan best zijn dat anderen heel anders reageren dan jij. Er is dus zelfs reden om voorzichtig te zijn met het je persoonlijk inleven in het verdriet van de ander, om vanuit je eigen beleving te zoeken naar een goede reactie. Toch blijf je dat gemis voelen als helper.

Niet voor niets rijzen stichtingen en verenigingen voor mensen, die vergelijkbare moeiten met elkaar willen delen, al paddlestoelen uit de grond. Ik zie daar niets verkeerd in. Integendeel: op veel terreinen kun je elkaar als lotgenoten uitstekend helpen. Als je je maar wapent tegen het gevaar dat je je collectief gaat afzetten tegen de zogenaamd niet-begrijpende of onverschillige buitenwereld. Het zou dan ook verkeerd zijn wanneer zulke verenigingen de functie van de kerk of het pastoraat gaan vervangen. Want het is juist heel goed dat je je moeite en verdriet ook kwijt kunt aan vrienden, die dezelfde ervaring niet hebben. Op voorwaarde dat er geluisterd wordt met een hart vol liefde, is een reactie vanuit het gewone leven op je moeiten van levensbelang. Hoe zou je anders staande kunnen blijven in een samenleving, die gewoon door-draait, ondanks jouw verdriet.

Stage lopen in de ervaringsschool

Nogal eens hoor je de weni dat met name predikanten

meer praktisch gevormd moeten worden met het oog op de zielszorg. In principe ben ik het daarmee wel eens. Wanneer je, met een intelligente kop, vlotweg via de basisschool en het gymnasium, door vijf jaar theologie heenstoomt en beroepbaar verklaard wordt, beslaat de kans dat je nog maar een bedroefd klein beetje levenservaring hebt. En als je dan na een paar maanden in je eerste gemeente een kind met leukemie moet begeleiden, heb je het buitengewoon zwaar. Maar het is de vraag of je zulke levenservaring echt kunt opdoen via een meer uitgebreide stage.

Zoals Je dat wel hoort: een dominee zou eens een half jaar in een ziekenhuis moeten werken, of een half jaar met een maatschappelijk werker meelopen, of via het onderwijs ervaring met jeugd moeten opdoen, of in Dit Koningskind participeren.

Hoe gned ook bedoeld: als je je wilt voorbereiden op alle situaties waarin ervaring gewenst is, heb je aan een stage van tien jaar nog niet genoeg.

Ik begreep zelf bijvoorbeeld pas hoe een ziekenhuispatiënt zich voelt, wanneer één dag na de operatie de ene bezoeker na de andere zich over hem ontfermt, toen me dat zelf overkwam. Wat een weldaad is dan een kort bezoek, een handdruk, een gebed van een paar woorden. Want het kan een zware beproeving zijn voor een operatie-patiënt wanneer je hem met diepzinnige gedachten 'aan de kop komt zeuren'. Maar zulke ervaring kun je natuurlijk via een stage niet opdoen.

Het is een goede zaak dat in 'Kampen' tegenwoordig veel meer aandacht is voor praktische zielszorg dan vroeger. En ik zou het een goede zaak vinden wanneer wij, zoals dat ook in andere kerkverbanden wel gebeurt, beroepbare predikanten eerst eens een half jaar of een jaar onder begeleiding praktijkervaring lieten opdoen. Maar nooit zul je zo op elke situatie voorbereid kunnen worden. En dat hoeft ook niet.

Twee regels

Ik denk dat er twee belangrijke aandachtspunten zijn die je kunnen helpen om mensen in nood bij te staan. En dat geldt niet alleen voor predikanten en andere ambtsdragers, maar voor iedereen.

In de eerste plaats denk ik aan het met geduld en aandacht luisteren naar de ander. Niet met de gedachte: hoe zou ik reageren als ik in zijn schoenen stond. Maar veel meer: hen ik in staat om hem goed te begrijpen. En als dat laatste je niet lukt, ben je beter uit door dat ook maar eerlijk te erkennen, dan dat je vanuit je eigen beleving reageert. Ik denk dat dit een van de moeilijkst toepasbare re-

gels in de zorg voor elkaar is. Zeker in onze op ik-ervaringen geconcentreerde tijd.

Als tweede regel denk ik aan oíízc omgang met God? Woord.

Se moet er voorzichtig mee zijn om op elke situatie een toepasselijk stukje bijbeltekst te zoeken. Maar aan de andere kant geloven wij dat de HERE ons in zijn Woord aanspreekt op elke levenssituatie. En daarom is het goed, als je helpen wilt, met mensen op rock te gaan in God? Woord naar woorden van hulp en troost: Ook al vind je die niet bij de eerste poging, als je erom bidt, zal de hemelse Vader je de weg wel wijzen.

En dan mag je nih belijden: mensenwoorden kunnen goedkoop lijken, maar woorden van God zijn dat niet. Hij weet wat er in de mens omgaat. Zijn Geest doorzoekt het diepste in de mens. Wat wij nier peilen kunnen, dat peilt onze hemelse Vader wel.

Ervaring van anderen

Een tekort aan levenservaring kun je overigens ook heel goed compenseren door met respect kennis te nemen van de ervaring van anderen. Aandacht voor inenien, die iets hebben meegemaakt, kan voor jezelf erg verrijkend zijn.

Natuurlijk kun je daarmee ook een verkeerde weg opgaan. Er zijn mensen, die een zwaar Beven achter de rug hebben, tnaar daar op een wtinderlijke wijze bovenuit gegroeid zijn. Wanneer je dat als maatstaf neemt, waaraan eigenlijk iedereen in beproeving zich zou moeten meten, dan is dat niet eerlijk.

Daarom houd ik ook niet zo van persoonlijke getuigenissen in aanwezigheid van een groot publiek. Tenzij men ook de moed heeft eens iemand uit te laten spreken, die niet klaar is gekomen met het kruis dat hem is opgelegd. Immers, nier altijd draagt God zijn kinderen hoven al hun moeiten uit.

Maar dat je kunt leren van de ervaring van je medemens, slaat buiten kijf. Enige tijd geleden heeft ds. M.J.C. Blok een boekje geschreven voor en over alleetistaanden. Dat boekje is daarom zo boeiend omdat de niensen, waarover het gaat, er zelf uitgebreid in aan het woord komen.

Nog sterker geldt dat natuurlijk wanneer ook de auteur zelf persoonlijke affiniteit heeft met het onderwerp.

Een voorbeeld daarvan is het boekje: 'Als ouder alleen' van Edith Schouten. Dat woord 'ouder' moet u niet misverstaan. Het gaat niet over ouderen maar over weduwen, weduwnaren, geícheiden en andere alleenstaande mensen met kinderen. Dus: hoe je verder moet, met jezelf en met je gezin, waiineerje niet (meer) bent getrouwd.

Edith Schouten is een weduwe met zes kinderen. Het mooie van haar boekje is dat het geschreven is vanuit een sterke, persoonlijke betrokkenheid, terwijl ze toch voortdurend ervoor waakt oni anderen haar keuzes op te dringen.

Dat gevaar wordt ook bezworen omdat ze blijkbaar ontzaglijk veel met anderen lieeft omgegaan. Vanuit haar publieke optreden, via radio, teevee en spreekbeurten heeft ze een enorme respons gekregen en hier verwerkt.

Het lezen van 'Als ouder alleen' kan je helpen, wanneer je zelf alleen bent komen te staan. Maar ook als je anderen wilt leren begrijpen en helpen. Lezen van deze lectuur behoedt je ook voor grove fouten in de omgang met alleenstaande ouders, zoals het geven van goedbedoelde, maar kwalijk uitwerkende adviezen.

Natuurlijk is er wel kritiek te leveren.

Zo ben ik van mening dat de situatie na het sterven van een echtgenoot nauwelijks te vergelijken is met die na scheiding. Edith Schouten beaamt dit ook wel. Maar ik ben van tnening dat het soms, vooral als het gaat om de houding tegenover kinderen, wat te weinig in rekening wordt gebracht. Eigenlijk zou je over beide situaties wel een apart boek kunnen schrijven.

Rouwverwerking enerzijds en (al of niet terecht) schuldgevoel anderzijds geven een geheel anderssoortige ingang in het probleem.

Ook zijn wij gewend anders om te gaan met de bijbel. Ik zie bijvoorbeeld nog niet zo gauw een gereformeerde dominee naar het voorbeeld van i-Iagar wijzen, die inimmers ook 'ouder alleen' werd. Of wij als gereformeerde dominees Hagar daarmee altijd recht gedaan hebben is trouwens de vraag.

Toch, ook al wil ik kritiek wel verwoorden, dat doet niets af van mijn bewondering.

Want juist in de manier van omgaan met de bijbel tref ik ook iets aan, dat mezelf beschaamd maakt.

Hoe vaak maken we in de zielszorg niet mee dat we mensen met moeiten wel degelijk een uitweg kunnen wijzen vanuit het Woord van God. Maar dat die weg niet wordt aangegrepen, omdat men het met God niet wagen wil. Omdat eigen ervaring, op het kritieke moment, de uitgestoken hand van God negeert.

Edith Schouten laat zien dat de bijbel je de weg wijst, heel concreet in je moeite van alledag. En daar blijft het niet bij. Ze laat ook zien hoeveel zegen je ontvangt als je het aandurft om die weg dan ook maar te gaan. Ook al druist het tegen al je gevoelens in.

Met andere woorden: hier wordt het Woord van God aangegrepen als een goede gids op de moeilijke weg van het leven.

Hoe vaak moeten we in eigen kring niet constateren dat dat geloof zwak is, of soms zelfs, helemaal afwezig.

Ervaring en openbaring

Eén ding moet duidelijk zijn: ervaring mag de openbaring niet in de weg gaan staan. Integendeel: hoe zuiverder je je ervaring doordenkt en onder woorden brengt, des te concreter wordt het woord, waarmee God je in je moeiten kan helpen.

Bij een zuivere geloofsbeleving is hier geen sprake van tegenstrijdigheid.

In dat opzicht kunnen we nog heel wat van (de ervaring van) anderen leren.

H. Folkers

In dit artikel werd besproken:

Edith Schouten, **Als ouder alleen**, Kampen 1992, Prijs f 19,90

REFUGI

De bekende Papoca-deskundige dr. C.S.I.J. Lagerberg (ie Loon op Zand) bracht in het voorjaar van 1990 een bezoek aan Papua New Guinea en Australië. Dat gebeurde in opdracht van de Stichting Hulp aan Papoea's in Nood. Het was feitelijk een vluchtelingenbezoek aan voormalige bewoners van Westelijk Nieuw-Guinea, het laatste koloniale gebied dat in 1962 door Nederland was losgelaten. Het pas begonnen streven van de Papoea's naar zelfstandigheid/onafhankelijkheid moest wijken voor de Indonesische macht. De transmigratie van Javanen bevestigt de politieke wil van Soekarno en Soeharto om ook dit nog te ontwikkelen gebied Indonesisch te laten blijven. Puur volkenrechtelijk zal er maar weinig regen in te brengen zijn. Mensenrechtelijk meer!

Wie nu na 30 jaar terugkijkt ontmoet via dit rapport de nog voor velen actuele gevolgen van het geknakte streven naar onafhankelijkheid. Een aantal Papoea's is gaan vechten, anderen zijn de grens naar het oostelijk gelegen Papua New Guinea overgekomen. In de hoop daar erkend te worden als ... vluchteling. Maar dat mislukte. Papua New Guinea heeft officieel geen vluchtelingen. Dat inoest dr. Lagerberg althans ter plekke constateren.

Treurig constateert men in de kringen van de genoemde Stichting dat er m.b.t. de aandacht van 'de politiek' veel scheef zit. De één miljoen Papoea's en de tienduizend refugie's (vluchtelingen) liggen aan de rand van de wereld. Letterlijk en ook figuurlijk.

Hopelijk zal de sinds 1972 opererende Stichting Hulp aan Papoea's in Nood wegen en middelen vinden – ook via de aandacht van het publiek voor dit 100 pagina's tellende rapport – om de nood te lenigen en tevens de schending van de mensenrechten te doen ophouden.

Men kan dit rapport in huis halen door het te bestellen bij het Secretariaat van genoemde stichting, adres: Van Randwijcklaan 104, 3815 MT Amersfoort, tel. 033-728690.

VERSCHENEN

Georg Wilhelm Friedrich Hegel is een bekende Duitse filosoof op de grens van 18e en 19e eeuw. Wie kort wil weten, wat zijn filosofisch systeem precies inhoudt, kan terecht bij zijn *Filosofie als wetenschap. Encyclopedie der filosofische wetenschappen* prf. 1-37. Deze vertaling van prof.dr. A. Peperzak is uitgegeven bij Kok Agora en kost j 29,50.

Over de relatie tussen goed en kwaad in christendom en boeddhisme verscheen bij dezelfde uitgeverij *Voorbij goed en kwaad?* van Christa Anbeek, Jan van Bragt en Etienne Cornélis. Hierin wordt de vraag onder ogen gezien of de verschillen tussen christendom en boeddhisme wel zo groot zijn als altijd wordt beweerd. Uiteraard inoet dit de dialoog tussen beide godsdiensten dienen. De prijs is f 19,90.

Drs. Wout Oosterhof heeft studie gemaakt van het beeldenverbod in de hervormde traditie. Hij deed dit tegen de achtergrond van de huiver die veel kerkmensen kennen voor kaarsen, wandkleden, foto's en schilderijen in de kerk. In zijn *Narratio* uitgegeven Niet h o r stomme beelden gaat Rijn na hoe die huiver te verklaren is en hoe daar vandaag mee moet worden omgegaan. Het boek kost f 24,50.

Voor de ontwikkeling en uitbreiding van de Vrije Universiteit is de Van Coeverden Adriani Stichting van grote betekenis geweest. De stichting heeft een groot deel van het vermogen van de gereformeerde predikant C.L.D. van Coeverden (1843-1911) geërfd. Over deze predikant en de naar hem genoemde stichting gaat het boekje *Als een goed rentmeester* dat eind vorig jaar verscheen. De prijs ervan is me onbekend.

In de Groen van Prinsterer-reeks verscheen enige tijd geleden Een zelfstandige overheid in een sterke samenwerking. Hierin wordt aandacht gegeven aan de kerntaken van de overheid. De vraag wordt gesteld of de overheid de laatste jaren niet taken afstoot die niet goed door maatschappelijke organisaties worden opgevangen. Gepleit wordt daarom niet alleen voor een heldere bevoegdheidsafbakening tussen de overheid en de organisaties, maar ook voor een goed verantwoordelijkheidsbesef van die organisaties. De brochure die hij De Vuurbaak werd uitgegeven, kost f 16,90.

Aan een meer specifiek onderdeel van het overheidsbeleid wordt aandacht gegeven in *Landbouw van vooruitgangsstreven naar gerechtigheid*. De schrijver, ir. C. van Bruchem, geeft vanuit de algemene politieke visie van de RPF een uitgewerkte visie op de landbouwpolitiek. Van Bruchem neemt zijn uitgangspunt in het politieke beginsel van gerechtigheid. Van daaruit geeft hij aan wat de taak van de overheid in de agrarische sector moet zijn. De prijs van het boek, uitgegeven bij de Marnix van St. Adegonde Stichting, bedraagt f 19,90.

De jurist en uitgever H.P. Medema schrijft in *Europa* 1992. De nachtmerrie van een supermarkt over een bijbelse kijk op de eenwording van Europa. Hij laat zien dat de supermacht die dit jaar is ontstaan, vanwege de consumptie-mentaliteit vooral een supermarkt is. Medema wil een profetisch zicht geven op dit Europa dat wel eens in een nachtmerrie zou kunnen eindigen. Verkoopprijs: f 24,90

Jan Meijer

'Hendrik de Cock' – nu 45 jaar

In ons blad van 23 mei j.l. gaf ik iets door over de ontwikkelingen van de gereformeerde studentenvereniging 'Hendrik de Cock' te Groningen in de jaren zestig. Ik schetste onder meer de verontrusting bij de reünisten in 1967 over het feit, dat deze vereniging bezig was haar gereformeerde karakter volledig te verliezen.

Nu stuurde één van deze reünisten, dr. E.J. Stamhuis, mij een knipsel uit de *Universiteits Krant*, weekblad voor de rijksuniversiteit te Groningen, van 21 mei 1992, waarin een verslag is opgenomen over de viering van het negende lustrum van deze vereniging.

Hoe ziet 'Hendrik de Cock', dat in 1947 werd opgericht, er na 45 jaar uit?

Lourens Kluitenberg doet daarvan verslag en heeft als 'blikvanger' de volgende samenvatting gekozen:

De Vereniging voor Christelijke Studenten Hendrik de Cock hinkt op twee gedachten. Enerzijds wil ze haar leden stimuleren om vormend bezig te zijn, anderzijds speelt ook de bar een belangrijke rol binnen de vereniging. Een portret van een vereniging van kroegtijgers en van 'mensen die op de middelbare school niet zo goed waren in gymnastiek'.

We laten ter informatie het hele verslag nu volgen. (Maar o, dat Nederlands van tegenwoordig! Wat dacht u van het kopje 'Leedaanspreker'? Een contaminatie van 'leedaan-zegger' en 'aanspreker'.)

'Waar blijven ze, het is al vijf uur geweest', vraagt een genodigde zich hardop af. 'Dat is heel normaal, Hendriktijd weet je wel. Die loopt altijd een kwartier achter', luidt het antwoord.

Het pleintje achter de sociëteit van Hendrik de Cock is gevuld met een dertigtal belangstellenden. Ze wachten op de opening van het lustrum. Het loopt al tegen half zes als een bezwete jongen op een step hij het pleintje arriveert. Hij heeft een hele rit achter de rug, een tocht die voerde van de Hendrik de Cockstraat in Ulrum naar de Nieuwe Kijk in 't Jatstraat in Groningen. Gelukkig voor de jongen hoefde hij niet het hele traject af te leggen. Om de vijf kilometer werd van stepper gewisseld, zodat alle praesides van de zeveel schappen die de vereniging rijk is, aan bod kwamen. (Bij Hendrik kent men geen jaarclubs; de vereniging draait voor een groot deel op de schappen, een soort disputen.)

Josette van Soest, de praeses van Hendrik, mag de lustrumvlag hijsen. Daarna volgt de officiële opening van het jubileum door de Groningse wethouder van economische zaken Hasselaar. Hasselaar houdt een korte speech waarin hij het belang van studentenverenigingen voor de stad schetst. Hij feliciteert de 'gereformeerde' studentenvereniging met haar vijfenveertig jarig bestaan. 'We zijn niet gereformeerd, we zijn voor alle gezinden', merkt een toehoorder op.

Vooroordeel

Het is een hardnekkig vooroordeel waar de Vereniging van Christelijke Studenten Hendrik de Cock voortdurend strijd mee leidt. 'Oorspronkelijk waren we inderdaad gereformeerd', legt

oud-senaatslid Arjen van Gijssel uit. 'Maar in 1976 zijn we veranderd in een algemeen christelijke studentenvereniging. Van het gereformeerde etiket komen we echter moeilijk af. We zijn volgens de buitenwacht calvinistisch, en dat staat voor een saai levensstijl'.

Van Gijssel laat zijn blik even afdwalen naar buiten. Vanuit de rommelige senaatskamer is de witte toren van de Nieuwe Kerk zichtbaar. De toren steekt hoog boven de groene boeien uit. 'Buitenstaander; hebben sowieso de neiging om studentenverenigingen te stereotyperen', vervolgt het oud-senaatslid zijn verhaal. 'Ze zouden alle Vindicaters brallers zijn. Dat is beslist niet waar. Ik ben zelf wel eens op de sociëteit Mutua Fides geweest en ik moet zeggen dat er ook hele gewone mensen rondlopen.'

Toch speelt het geloof een belangrijke rol binnen de vereniging. Uit een onder de 240 leden gehouden enquête bleek dat zeventig procent in meer of mindere mate met religie bezig is. 'Hendrik steunt op twee pilaren', vertelt senaatslid Paul van Oostveen. 'Aan de ene kant willen we gezelligheid en ontspanning bieden, aan de andere kant organiseren we meer inhoudelijke activiteiten. We doen aan blikverruiming en houden ons bezig met zaken van levensbeschouwelijke aard. Hierin speelt het christelijke karakter uiteraard een rol.'

Leedaanspreker

Het is woensdagmiddag als de christelijke identiteit tijdens de lustrumfeestviteiten gestalte krijgt in een symposium met als titel: 'C, inhoud of verpakking?' Een tweetal sprekers is uitgenodigd om iets te vertellen over enkele aspecten over het christen zijn. Zo'n vijftientig leden vullen de sociëteit als de jurist Rhodius van wal steekt. Rhodius vertelt over de vereniging waarvan hij lid is, 'Christen-Juristen voor Conflictoplossing'. De advocaat is van mening dat partijen tijdens een geschil te snel naar de rechter stappen. Het zou in veel gevallen beter zijn om via bemiddeling tot een uitweg te komen. Rhodius' vereniging biedt mensen een harmonieuze oplossing. De zaal luistert geïnteresseerd. 'Helpt u iedereen?' vraagt iemand uit het publiek. De jurist legt uit dat de vereniging alleen bestemd is voor mensen die de bijbel als grondslag voor hun handelen erkennen. Dan is de beurt aan de directeur van het christelijke relatieadviesbureau 'Voor Samen Verder'. Geheel in het zwart doet B. Rabbers nog het meest denken aan een leedaanspreker. 'Ik kom uit Lemmer', mompelt hij met een zwaar Fries accent. 'Groningen is een grote stad. M'n buurman durft niet meer naar Groningen toe, die vindt het te crimineel. Maar ik ben toch maar gekomen.' Iets hulpeloos kijkt hij de zaal in. De relatiebemiddelaar steekt vervolgens een verhaal af hoe je christelijk leven moet. 'Veel bidden, de bijbel goed lezen en zondags twee keer naar de kerk.' In de zaal is het benauwend stil. 'Daar gaan we weer', fluistert een jongen op de tweede rij. Iemand uit het publiek schuifelt ongemakkelijk met een stoel. Twintig minuten lang is Lemmer aan het woord. Dan is de beurt aan de zaal. 'U deed ook iets niet relatiebemiddeling', merkt een lid van de feestcommissie droop op. 'Kunt u daar iets meer over vertellen?'

'Dit was een misser', verwoordt Juliette Zwalveling, praeses van de lustrumcommissie, later de gevoelens van de toehoorder. 'Mij heeft niet begrepen wat de bedoeling was. We hoopten dat hij wai smeulige verhalen zou opdissen over relatiebemiddeling.'

Trendsetters

'Vitamine C is een belangrijke stof voor het menselijk lichaam', legt Zwalveling de titel van het lustrum 'Vitamine C', uit. Het is noodzakelijk voor de mens en geeft nieuwe energie. Daarnaast

staat de Ictter C. natuurlijk voos de christelijke identiteit van de vereniging. De activiteiten tijdens de lustrumperiode variëren van een dagje zeilen tot fora ovci het geloof.'

De structuur van Hendrik onderscheidt zich van studentenverenigingen als Albertus en Vindicat.

'Bij Hendrik is de schapsstructuur heel belangrijk', zegt Paul van Oostveen. 'Als je lid wordt van de vereniging, kies je tegelijkertijd voor een schap. De schappen lijken op de disputen die andere studentcnverenigingen kennen. Toch is er een belangrijk verschil: bij ons mogen de leden zelf uitmaken van welk schap ze lid worden. Je hoeft niet gevraagd te worden.'

De schappen bij Hendrik bestaan iiii verschillende jaargangen studenten. Van de zeven schappen die de vereniging rijk is, is Elyision, liet mythologische hiernarraals, een schap dat behoort aan de weg timmert. Gezeten aan de bar vertelt Jaap van den Bosch, Elyision-lid, waarom zijn schap zo spraakmakend is binnen de vereniging: 'We zijn de trendsetters. We dragen nok allemaal een rugbyshirt. Bij ons zitten de Hendrikkers die wat beter van de eloquentiawedstrijd zijn. We winnen hierdoor bijna ieder jaar de eloquentiawedstrijd. Elyision bestaat uit de mensen die her bargebeuren hoog in hei vaandel hebben. Wij halen nog wel eens rare diiigen uit. Dan gaan we bijvoorbeeld niet z'n allen naar Schier cii zakken de hele nacht door in de Tox-bar. Vorig jaar vonden we 's nachts een paraplu op het strand, die hebben we met z'n allen in de golven hegraven. Dat was wel gaaf.'

Van den Bosch zegt dat het er bij de andere schappen iets rustiger aan toegaat: 'De tegenpool van Elyision is het ichap Octopus. De leden daarvan zijn de mensen die op de middelbare school niet zo goed m gymnastiek waren, om het maar even vriendelijk uit te drukken. Dat zijn meer de mensen die de andere zuil van Hendrik, de vonnende kant, vertegenwoordigen.'

Van dcii Bosch vindt diit de tweedeling ook in de andere delen van de vereniging doorwerkt. 'Je ziet het bijvoorbeeld aan de senaat en het sociëteitsbestuur. De senaat bestaat uit serieuze mannetjes en vrouwtjes die de christelijke grondslag van de vereniging velaniwoorden moeten. Het sociëteitsbestuur daarentegen wordt gevormd door de lossere mensen van de vereniging. Hun taak is het onder meer om de har draaiende te houden.

Het is bij Hendrik zo dat twintig procent van de leden voor de totale hieromzet zorgt. Een groot deel van de vereniging bestaat toch iiii 'zuurtjes', mensen die wel hun eigen schapsavond bezoeken maar verder niet op de soos komen.'

Sympatiek

Zuurtjes rit niet, de manier waarop de leden bij Hendrik elkaar bejegenen, is bijzonder vriendelijk te nncmen. 'We houden niet van elkaar afzeiken', meent Arjen van Gijssel. 'Als christelijke vereniging is het belangrijk om mensen in hun waarde te laten. Daarom hebben we ook geen ontproeningsperiode.'

Ook voor Jaap van den Bocch was de manier waarop Hendrikers met elkaar omgaan de belangrijkste reden om lid re worden. 'Tijdens de Keiweck raakte ik toevallig op de kroeg verzeild. Ik vrind liet beregezellig. De sfeer was heel ontspannen en hei kostte me geen moeite oin te integreren. Aanvankelijk wilde ik lid van Vindicat worden, maar na de Kei Assistent in opleiding, Bernard van de Woudc staat op de laatste avond van de lustrumperiode achter de bar. Het belooft een van de hoogtepunten van liet lustrum ie worden. Die avond vindt namelijk de eloquentiawedstrijd plaats.

'Ik doe vanavond ook mee', waarschuwt Van der Woude zijn klanten. Een jongen met een bril wenst hem succes. De barkeeper hoort het nauwelijks, hij heeft het te druk met het inschenken van de drankjes. Vriendelijk en behulpzaam probeert Van de Woudc aan de wensen van zijn klanten te voldoen. 'Hier, een

rondje van de zaak', stelt hij iemand die niet vaak op de kroeg komt gerust. Het lijkt de ideale barkeeper, deze Bernard.

Van der Woude doet het boven verwachting goed tijdens de eloquentiawedstrijd. In een tweetal rindcs wecl hij zijn concurrent nipt te verslaan zodat hij uiteindelijk in de finale belandt. Daar moet hij Iret opnemen tegen de favoriet Paul van Oosterveen. Hoewel Van der Woude tijdens zijn debat met echt overtuigt, wordt hij ioch iitgeroepen tok winnaar. 'Hij is misschien niet de beste rprcker', zegt een meisje aan de bar na afloop, 'maar hij is wel een hele sympatieke jongen.'

Rij de inhoudsopgave wordt het betreffende artikel aldus getypeerd:

'Hendrik de Cock wil van gereformeerd imago af'. Dar is duidelijk de teneur van dit artikel in de lijn van allerlei opmerkingen die door de leden zijn gemaakt.

Zou het, vijftientig jaar na 1967, eindelijk niet eens tijd worden dat deze vereniging een andere naam kiest? Eerlijkheidshalve. Want wat heeft ze nog gemeen met Hendrik de Cock. 'Gereformeerd Leeraar te Utrum'?

Gorbatsjov en de Bijbel

In *Hervormd Nederland* van 22 mei schreef Loer, van Lennep:

Toen Michail Gorbatsjov nog in functie was, viel me op dat hij regelmatig aan de bijbel ontleende beelden gebruikte en vaak de woorden God en Christus bezigde. Soms had hij het over Noach overleven van de zondvloed, dan weer zei hij, dat ten hepaald probleem zo groot was, dat zelfs Jezus het niet zou hebben aangekund. Dit taalgebruik alleen al was revolutionair in het streng atheïstische milieu van de partijtop, zoïets als het vloeken van de paus in hei Vaticaan.

Gorbatsjov bleef zich atheïst noemen, maar ik zie liem eerder als een agnost met godsdienstige affiniteit. Dat idee wordt bevestigd door een in Margriet afgedrukt interview mei de Gorbatsjovs, waarin ze het zicli tot elkaar aangetrokken voelen, zeggen te ervaren als een mysterie. Raisa is 'daar onze Lieve Heer dankbaar voor' en volgens Michail 'heeft God het zo gewild' dat ze elkaar vonden.

Michail Gorbatsjov viiidt het zich één voelen met de natuur liet mooiste wat er is, waar geen politiek succes, hoc groot ook, regenop kan: 'En dat komt doordat wij schepselen Gods riijn. Ik sta daar vaak bij stil. Wie heeft ons geschapen, waarom zijn wij op aarde? En dit is de belangrijkste vraag: waartoe zijn wij op deze aarde, wat is de zin, het doel van ons bestaan?'

Op de vraag of hij gelooft in een voortbestaan na de dood antwoordt Gorbatsjov, dat iii zijn zienswijze ieder mens eeri spoor-tje nalaat in de herinnering, in het bewustzijn van zijn medemensen: 'Menselijke wezens bestaan in samenhang met alles en iedereen om ons heen. Mijn lot ligt in de handen van God. Hier op aarde proheer ik als politicus gebeurtenissen en gevaarlijke situaties te voorzien. Maar als we het ovci het lot in algemene zin hebbei, over voortbestemming, dan hangt dat toch vooral van God af, en van de natuur. En als we van tevoren al wisten wat er met ons ging gebeuren zou ons levenspad nogal saai zijn.'

Gorbatsjov heeft het over de vrede in de ziel op bepaalde ino-iiciiten als alle angst van je wijkt en over de kortstondigheid van ons bestaan, dat slechts een ogenblik in de eeuwigheid is. Natuurreligie? Gorbatsjov eei verlate vrijzinnig-hervormde? Ik

denk, dat in een driegesprek Michail Gorbatsjov, Harry Kuitert en Herman Wiersinga het een heel eind met elkaar zouden kunnen vinden.

Preekijgers

Hervormd Nederland van 22 mei citeerde het volgende:

Het parool: 'Een zekere dramatiek bij het openbaar spreken kan wel helpen. Van der Meiden herinnert zich een predikant die op paasmorgen de kansel opkwam en een volle minuut stond te snuiven. Daarna riep hij: 'Lijklucht, lijklucht!' Plotseling klaarde zijn gezicht op en zei: 'Nee hoor, de Heere leeft!' ' Een sterke act, dit in tegenstelling tot de gekunsteldheid van ds. Scharp in Rotterdam die een kerstpreek hield waarin de letter R niet voorkwam. Van der Meiden betreurt het dat er nog maar weinig echte preekijgers zijn. Hij beschouwt een goede preek 'als gouden appels die op zilveren schalen worden aangeboden'.

Van de Meiden, die zelf nog regelmatig in kerken het 'oude ambacht van de homiletiek' beoefent, roept de 'aangeraakte' achttiende-eeuwse prediker John Wesley aan die volgens de overlevering in staat was honderden mensen tot stikkens toe te ontroeren door alleen het woord *Jeruzalem* uit te spreken. Als Wesley een pikzwarte schildering gaf van de zonden der mensheid en de gevolgen ervan vielen mensen flauw en stortten ze zich schreeuwend ter aarde.'

W.G. de Vries

UIT DE KERKEN

BEROEPINGSWERK

Beroepen: te Apeldoorn (wijk Noord): H.R. v.d. Kamp te Hoogkerk; te Diever i.c.m. Smilde en te Beilen i.c.m. Hooghalen: A. Souman, kand. te Ens; te Nijverdal: T. Bosma, kand. te Kampen; te Meppel: G.F. de Kimpe te Axel; te Terneuzen: P.L. Storm te Broek op Langedijk; te Zwijndrecht-Groote Lindt: M.H. de Boer te Gramsbergen.

Aangenomen naar: IJsselmuiden-Grafhorst: J.M. de Jong te Pieterburen.

Rectificatie: Ds. T.K. van Eerden te Enschede-Noord heeft het beroep naar Zuidhorn aangenomen.

BEVESTIGING EN INTREDE

Ds. J. van Benthem te Bergschenhoek heeft zondag 31 mei j.l. intrede gedaan in Almere. De bevestiging door zijn voorganger ds. A.O. Reitsma uit Bunschoten-West vond in de morgendienst plaats. De intrededienst werd in de middagdienst gehouden.

Nieuw adres: Henri Fondastraat 17, Almere.

Ds. J. Koelewijn, l.l. missionair predikant te Albany (Free Reformed Churches Australië) en thans wonende te Om-

men, heeft zondag 31 mei j.l. intrede gedaan in Zutphen. In de morgendienst vond de bevestiging plaats door ds. H.J. Knigge, l.l. predikant te Daarlerveen, die opbouwwerker wordt op West-Timor. Ds. Koelewijn deed in de middagdienst intrede.

Het adres van de nieuwe predikant is nog niet bekend.

ADRESWIJZIGINGEN E.D.

Avereest-Dedemsvaart * *Diaconie:* G. Visscher, Maatschappijwijk 32, 7707 SH Balkbrug.

Middelburg * *Scriba:* H.F. van der Veen, Briljant 13, 4337 ME Middelburg, tel. 01180-34229.

Putten * *Diensten:* Andreaskerk, Voorthuizerstraat 14. Aanvang 8.30 en 16.30 uur.

Steenwijk * *Scriba* (tevens preekvoorziening): G. Veen, Stroomdal 6, 8332 KJ Steenwijk, tel. 05210-12126.

EMERITAAT

Dr. W.G. de Vries is op zondag 31 mei j.l. met emeritaat gegaan. De AFSCHIEDSDienst vond plaats in de Plantagekerk in Zwolle.

Ds. P. Deddens te Wageningen heeft i.v.m. het bereiken van de 65-jarige leeftijd emeritaat aangevraagd. Dit is hem door kerkeraad en classis verleend m.i.v. 1 juli 1992. De afscheidsdienst is vastgesteld op 21 juni a.s. om 16.45 uur in het kerkgebouw aan de Kastanjeweg in Wageningen.

VERENIGINGEN E.D.

Het telefoonnummer van de Stichting Werkgroep Bijbelcursus is 033-756958 (correctie op pag. 220 van het Handboek).